

Európai szabadalmi oltalom

Szerző: JÓKÚTI András

Affiliáció: iparjogvédelmi vezető, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Felsőoktatási és Ipari Együttműködési Központ

Rovat: Szerzői jog és iparjogvédelem

Rovatszerkesztő: GRAD-GYENGE Anikó, POGÁCSÁS Anett

Lezárás dátuma: 2019.11.25

Idézési javaslat: JÓKÚTI András: „Európai szabadalmi oltalom” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SÜLYÖK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Szerzői jog és iparjogvédelem rovat, rovatszerkesztő: GRAD-GYENGE Anikó, POGÁCSÁS Anett) <http://ijoten.hu/szocikk/eurpai-szabadalmi-oltalom> (2020). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

Az európai szabadalmi oltalom az európai regionális iparjogvédelmi együttműködés jegyében létrejött Európai Szabadalmi Egyezmény alapján szerzhető olyan szabadalmi oltalom, amelyet az Európai Szabadalmi Hivatal központosított eljárásban ad meg, de az egyes célzott országokban – az előírt fordítások benyújtásával végzett hatályosításukat követően – a nemzeti szabadalmakkal azonos hatályú szabadalmak „kötegeként” él tovább (bundle patent). Az európai szabadalmakra ennek megfelelően a megadást és hatályosítást követő időszakban mind az oltalom tartalma, terjedelme és korlátai, mind pedig a jogérvényesítés kapcsán – az Európai Szabadalmi Egyezmény korlátozott számú anyagi jogi rendelkezése mellett – a nemzeti szabadalmakra vonatkozó belső jogi rendelkezéseket kell alkalmazni. A gyakorlatban az európai szabadalmi oltalom érvényességének megkérdőjelezése miatt indított megsemmisítési eljárások fórumrendszere is megegyezik a nemzeti szabadalmak kapcsán ugyanilyen hatáskörrel rendelkező intézményekével. Az európai szabadalmak megadását követően, azokkal összefüggésben az Európai Szabadalmi Hivatal előtt csak felszólalási eljárásokat lehet indítani (a megadástól számított kilenc hónap elteltéig), a szabadalmas pedig (időkorlát nélkül) kezdeményezheti az európai szabadalom központi korlátozását vagy megvonását.

Tartalomjegyzék

1. A szabadalom

2. Az Európai Szabadalmi Szervezet

3. Az európai szabadalom

- 3.1. Az európai szabadalom fogalma
- 3.2. Az európai szabadalom megszerzésére irányuló eljárás és az ESZH előtt indítható egyéb eljárások
- 3.3. Az európai szabadalmak hatályosítása
- 3.4. Az európai szabadalmak fenntartása
- 3.5. Az európai szabadalmak megsemmisítése
- 3.6. Az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogérvényesítés
- 3.7. Az európai szabadalmi rendszer jogi környezete
 - 3.7.1. Az európai szabadalmi rendszer viszonya az európai uniós joggal

- 3.7.2. Az európai szabadalmi rendszer viszonya a nemzeti szabadalmi jogokkal
- 3.7.3. Különmegállapodások
- 3.7.4. Az európai szabadalmak és a nemzetközi szabadalmi bejelentések viszonya

4. Az európai szabadalmi rendszer kritikája

- 4.1. A szabadalmi rendszer előtt álló kihívások
- 4.2. Az európai szabadalmi rendszer főbb előnyei és hiányosságai
- 4.3. Az Európai Szabadalmi Szervezettel kapcsolatos intézményi kritikák
- 4.4. Kísérletek az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésére

5. JEGYZETEK

1. A szabadalom

[1] A szabadalmi oltalom a szellemi tulajdon jogi védelmének egyik formája, az iparjogvédelem területén belül a műszaki innováció ösztönzésének eszköze egy olyan jutalmazási mechanizmus révén, amely a szabadalmasnak az oltalom fennállása alatt kizárólagos jogokat biztosít az oltalom alatt álló találmány hasznosítására. Az ilyen módon létrejött időleges monopolhelyzet a szabadalmas számára lehetőséget biztosít arra, hogy a piacon az oltalom fennállása alatt – akár saját hasznosítással (és ilyen módon magasabb árszint érvényesítésével), akár licencbe adással, akár a szabadalom átruházásával vagy ezek kombinációjával – olyan bevételek teygen szert, amely biztosítja a találmány kifejlesztésébe fektetett erőforrások nyereséggel növelt megtérülését.

[2] A szabadalom a feltalálót – azaz a találmány megalkotóját vagy megalkotóit – vagy a feltaláló jogutódját illeti meg. A szabadalmi bejelentést megtevő személy, illetve a szabadalmas tehát nem feltétlenül egyezik meg a feltalálással, mivel már a szabadalomra való jogosultság (azaz a szabadalmi igény) is átruházható.^[1] A feltalálónak – függetlenül attól, hogy ki a szabadalmi igény vagy a megadott szabadalom jogosultja – joga van ahhoz, hogy a szabadalmi iratok (így a szabadalmi lajstrom is) őt ebben a minőségében feltüntessék, de a nyilvánosságra kerülő iratokon ugyanígy kérheti neve feltüntetésének mellőzését is, a találmány pedig a szabadalmi bejelentés közzétételét megelőzően csak az ő hozzájárulásával hozható nyilvánosságra.

[3] A kizárólagosságból eredő pozíció ellentételezését a találmány feltárása jelenti. Szabadalmi oltalmat nem lehet anélkül szerezni, hogy a találmányt a szabadalmi bejelentésben ne tárnák fel olyan mértékben, hogy az szakember számára megvalósítható legyen. A szabadalmi oltalom mögött a klasszikus elmélet szerint meghúzódó „társadalmi szerződés”^[2] megköveteli ugyanis, hogy a szabadalom tárgya – a tudomány fejlődésének előmozdítása (azaz a párhuzamos kutatások elkerülése, illetve az egymásra épülő innováció elősegítése) érdekében, valamint a találmány társadalmi hasznosságának kiaknázása céljából – az oltalom megszűnését követően, a szabadalmas számára biztosított előnyös piaci helyzet ellenértékeként a közkinccs körébe kerüljön. A találmány megfelelő feltárása tehát nemcsak amiatt szükséges, hogy a szabadalmazhatóság feltételeinek fennállását az iparjogvédelmi hatóságok vizsgálni tudják, hanem azért is, hogy a kötelezően közzétett szabadalmi bejelentések (és megadott szabadalmak) a tudományos irodalom bárki számára hozzáférhető részét képezzék.

[4] A kizárólagos hasznosítási jog azt jelenti, hogy a szabadalmas engedélye nélkül más nem végezhet olyan cselekményeket, amelyek a találmány hasznosításának minősülnek, ideértve a találmányt megtestesítő termék előállítását, használatát, forgalomba hozatalát vagy forgalomba hozatalra ajánlását, hasznosítási célból való raktáron tartását vagy behozatalát (importját), továbbá a szabadalmazott eljárás használatát, valamint a felsorolt cselekményeket az ilyen eljárással közvetlenül előállított termék vonatkozásában. Bizonyos körülmények között a szabadalmi jogok sérelmével jár, azaz közvetett bitorlásnak minősül a találmány lényeges elemével kapcsolatos eszköz vagy

berendezés átadása is.

[5] Az engedély nélküli hasznosítás a szabadalom bitorlásának minősül, a szabadalmasnak pedig joga van bíróság előtt fellépni a jogsértő cselekmények megakadályozása érdekében: az érvényesíthető követelések között vannak a bitorlás megelőzésére vagy megszakítására irányuló igények, valamint – felróhatósági alapon – a bitorlótól kártérítés is követelhető.

[6] A szabadalmi oltalom abszolút szerkezetű jogviszonyt hoz létre, azaz a szabadalmassal szemben – a szerződésben foglalt hasznosítási engedéllyel (licenciával) rendelkező személyek kivételével – mindenkit a hasznosítási cselekményektől való tartózkodási kötelezettség terhel, függetlenül attól, hogy a hasznosító tudott-e a szabadalom létezéséről (a tudatállapot csupán a kártérítési igény kapcsán, valamint a közvetett bitorlás tényállása kapcsán bír jelentőséggel). A szabadalom forgalomképes vagyoni jogot képez, az abból származó jogok átruházhatók és megterhelhetők.

[7] A szabadalmi oltalom alóli kivételeket azok a cselekmények jelentik, amelyek nem minősülnek a szabadalom bitorlásának: az egyes országok szabadalmi jogai általában ilyenek ismerik el a magánhasználatot vagy a kísérleti tevékenységet. A szabadalmi oltalom korlátait jellemzően az elő- és továbbhasználati jogok, valamint a hasznosítás elmulasztásából vagy a szabadalmak függőségéből eredően kérhető kényszerengedélyek képezik.

[8] A szabadalmi oltalom csak akkor jön létre, ha az erre feljogosított hatóság egy szabadalmi bejelentés alapján, az oltalomképességi feltételek megvizsgálását követően az oltalmat megadja és a megfelelő nyilvántartásba (lajstromba) bejegyzi. A szabadalmi bejelentés közzétételével (amely a nemzetközi – nem kodifikált – sztenderdnek megfelelően a szabadalmi eljárásjogok alapján legkorábbi elsőbbség napjától számított 18 hónap elteltével történik meg) ideiglenes oltalom keletkezik, amely a szabadalom megadásával válik véglegessé. Az oltalom időtartamának minimuma^[3] a bejelentési naptól számított húsz év, és a legtöbb ország ennyiben határozza meg a szabadalmi oltalom maximumát is (ide nem értve az oltalom bizonyos esetekben való hatósági meghosszabbításának^[4] lehetőségét). Az oltalom fenntartásáért évente díjat kell fizetni, amelynek jogpolitikai indoka – amellett, hogy a szabadalmi eljárás adminisztratív költségeinek alacsonyan tartása érdekében ezeknek a díjaknak a „keresztfinanszírozására” is szolgálhat – a nem hasznosított találmányokra szerzett oltalmak kiszűrése.

[9] Egy szabadalmi bejelentés alapján a találmányra akkor lehet szabadalmat szerezni, ha az az irányadó szabályok szerint is szabadalmazható találmánynak minősül (pl. felfedezésre vagy matematikai módszerre nem szerzhető oltalom), valamilyen speciális jogpolitikai okból nincs kizárva az oltalomból (pl. közrendbe vagy közérkölsbe ütköző találmányok, gyógyászati, sebészeti vagy diagnosztikai eljárások), továbbá világviszonylatban új, feltalálói tevékenységen alapszik, és iparilag alkalmazható. Az újdonság kritériuma azt biztosítja, hogy a technika állásához tartozó találmányokra ne lehessen kizárólagos jogokat szerezni, a feltalálói tevékenység követelménye pedig azt, hogy csak a technika állásához képest valódi előrelépést jelentő találmányok (azaz a szakember számára nem nyilvánvaló megoldások) részesülhessenek oltalomban.

[10] A szabadalmi oltalom terjedelmét – azaz hogy egy konkrét termék vagy eljárás hasznosítása beleütközik-e a szabadalomba – a speciális módon szerkesztett igénypontok határozzák meg, ezeket azonban a szabadalmi leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. A megfelelően értelmezett igénypontok tehát konkrét sarokpontokat határoznak meg, és ha egy adott termékben vagy eljárásban az összes igényponti jellemző megvalósul, hasznosítási engedély hiányában (feltéve, hogy nem alkalmazható rá valamely kivétel vagy korlátozás) megvalósul a szabadalom bitorlása.

[11] A szabadalmi oltalom – a többi iparjogvédelmi oltalmi formához hasonlóan – területiális, azaz valamilyen konkrétan meghatározható földrajzi területre terjed ki. Olyan területen, amelyre nézve nem szereztek szabadalmi oltalmat, vagy ahol az megszűnt, nem lehet fellépni olyan cselekményekkel szemben, amelyek az oltalom által lefedett területeken bitorlásnak minősülnének. Az egyes országok iparjogvédelmi hatóságai – a nemzeti szuverenitás letéteményeseiként – csupán a saját országuk

területére nézve tudnak szabadalmi oltalmat adni, azaz minden olyan területre célzottan kell oltalmat szerezni, ahol a feltaláló vagy jogutódja kizárólagosságot kíván élvezni. A szabadalmi anyagi jog és eljárásjog az egyes országokban sok rokonságot mutat egymással, de ez a terület korántsem tekinthető harmonizáltnak, így lényeges különbségek állnak fenn az oltalomképeségi feltételek szabályozása és joggyakorlata között is. Tekintettel arra, hogy az abszolút (világviszonylatban vett) újdonság követelménye és a különböző országokban megindított párhuzamos szabadalmi eljárások komoly terhet jelentenek a szabadalmakat igénylők számára, a nemzetközi közösség több olyan jogi eszközt is megteremtett, amely a nemzetközi oltalomszerzés elősegítésére szolgál.

[12] Az ipari tulajdon oltalmára létrejött Párizsi Uniós Egyezmény (PUE)^[5] egyik legnagyobb vívmánya az elsőbbségi rendszer kialakítása: ennek eredményeképpen az adott találmányra tett első szabadalmi bejelentés megtételének időpontja képezi az elsőbbség napját, amely a technika állásának meghatározása, valamint a mások által tett bejelentésekhez képesti sorrendiség megállapítása során referencia-időpontként szolgál. A PUE 4. cikke értelmében – ha a korábbi bejelentés elsőbbségét a később indított eljárásokban megfelelően igénylik – az elsőbbségi időponttól számított 12 hónapon belül máshol megtett, ugyanarra a találmányra vonatkozó további szabadalmi bejelentéseket úgy kell tekinteni, mintha az elsőbbségi napon nyújtották volna be őket, és a megadott szabadalmak később sem semmisíthetők meg olyan okból, amely az elsőbbségi nap és a későbbi valós bejelentési nap között következett be.

[13] A territorialitás meghaladásának, azaz a több országra vonatkozó oltalomszerzésnek a nemzetközi – regionális és multilaterális – iparjogvédelmi együttműködés eredményeképpen többféle modellje is kialakult. A Szabadalmi Együttműködési Szerződés (*Patent Cooperation Treaty, PCT*)^[6] alapján – az egyes átvevő hivatalokon keresztül – nemzetközi szabadalmi bejelentés tehető a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) Nemzetközi Irodájánál, amely azonban nem váltja ki az egyes iparjogvédelmi hatóságok érdemi vizsgálatának feladatait. A nemzetközi bejelentés megtételének lehetősége – az elsőbbségi éven belül megteendő számos nemzeti bejelentéshez képest – jelentős adminisztratív terheket vesz le a bejelentők válláról, és a nemzetközi újdonságkutató és elővizsgáló hatóságok rendszerén keresztül hatékony visszajelzést ad nekik az oltalomszerzés esélyeiről, mielőtt a bejelentést nemzeti/regionális szakaszba léptetnék – a megadásról szóló döntés azonban továbbra is a nemzeti, illetve erre feljogosított regionális hivatalok feladata marad, és a megadott szabadalmak is nemzeti vagy regionális oltalmak lesznek. A PCT másik nagy előnye, hogy a nemzetközi szabadalmi bejelentés nemzeti (vagy regionális) szakaszba léptetésére rendelkezésre álló (az elsőbbségi időponttól számított 30 vagy egyes országokban 31 hónapos) határidő miatt az elsőbbségi évhez képest 18 (vagy 19) hónappal több áll a bejelentők rendelkezésére ahhoz, hogy eldöntsék, melyik országokban kívánják valóban lefolytatni a teljes szabadalmi eljárást. Ez a hosszabb időtartam lehetőséget ad arra, hogy alaposabban körül lehessen járni a találmány hasznosítási lehetőségeit az egyes piacokon.

[14] Olyan megoldások is léteznek, ahol – nemzetközi szerződés alapján – egy regionális szabadalmi hatóság több állam területére nézve egységes hatályú szabadalmi oltalom megadására képes (ilyen például az Eurázsiai Szabadalmi Hivatal^[7] vagy az Organisation Africaine de la Propriété Intellectuelle (OAPI)^[8] által megadott szabadalom, és ehhez hasonló lesz – ha a rendszer működésbe lép – az egységes hatályú európai szabadalom is, noha ott az egységes hatály utólag lesz bejegyezhető a megadott európai szabadalmakra).

[15] A szabadalmi együttműködés köztes modelljét jelentik azok a regionális rendszerek, ahol a szabadalmak megadása valamilyen mértékben központosítva van ugyan, de a megadott szabadalmakkal kapcsolatban a szerződő államok bizonyos mértékben fenntartják szuverenitásukat. Ennek az egyik legismertebb példája az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE)^[9] által létrehozott Európai Szabadalmi Szervezet, amelynek rendszerében európai szabadalmi oltalom szerezhető.

2. Az Európai Szabadalmi Szervezet

[16] Az Európai Szabadalmi Szervezet (ESZSZ) egy nemzetközi szerződés, az ESZE által 1977. október 1-i hatállyal létrehozott nemzetközi szervezet.^[10] Az ESZE a PUE 19. cikke szerinti „külön megállapodásnak”, illetve a PCT 45. cikk (1) bekezdése szerinti „regionális szabadalmi szerződésnek” minősül. Az ESZSZ végrehajtó szerve, az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) 1978. június 1-jétől fogadja az európai szabadalmi bejelentéseket. A hét alapító államot az elmúlt négy évtized során számos más ország követte: jelenleg a 38 szerződő állam között van az Európai Unió valamennyi tagállama, továbbá Albánia, Észak-Macedónia, Izland, Liechtenstein, Monaco, Norvégia, San Marino, Svájc, Szerbia és Törökország. Az ESZSZ kapcsán lényeges rögzíteni, hogy nem európai uniós intézményről van szó, még ha az uniós tagállamok részvétele és a szellemi tulajdonért felelős uniós intézményekkel ápolt kapcsolata miatt szoros is a kötődése az európai integrációval (amely az egységes hatályú európai szabadalom bevezetése esetén további kötelekeket is jelent majd).

[17] Az európai szabadalmi bejelentésben – díj ellenében – a szerződő államok bármelyike megjelölhető a megszerzeni kívánt oltalom célországaként, és ellenkező jelzés hiányában – 2009 óta egyetlen átalánydíjért – valamennyit megjelöltnek kell tekinteni. A megadott szabadalom csak azokban a szerződő államokban válhat a nemzeti szabadalommal azonos hatályú oltalommá, amelyeket a bejelentésben megjelöltek.

[18] Az ESZSZ 1993 óta különböző együttműködési és kiterjesztési (2010 óta pedig „*validation*”) megállapodások megkötése útján lehetővé tette, hogy a szerződő államok körén kívüli harmadik országokban is szerzhető legyen „európai úton” – azaz az ESZH közreműködésével – szabadalom.^[11] Ilyen módon jelenleg Bosznia-Hercegovina és Montenegró „*extension*” államként,^[12] Marokkó, Moldova, Tunézia és Kambodzsa pedig „*validation*” államként^[13] vesz részt a rendszerben: a megfelelő díjak megfizetése mellett az európai szabadalmi bejelentések benyújtói kérhetik, hogy az ESZH előtt tett bejelentések az ezekben az országokban tett bejelentések ekvivalensei legyenek, a megadást követően pedig – az előírt fordítások benyújtásával – a megszerzett oltalmat a nemzeti szabadalmakkal azonos hatályúnak lehessen tekinteni. Ezzel jelenleg 44 azoknak az országoknak a száma, amelynek területére az ESZH által megadott szabadalmak hatálya kiterjedhet.

[19] Az ESZSZ az ESZE végrehajtásáért felelős, müncheni székhelyű^[14] ESZH-n kívül még egy szervet működtet: a szerződő államok képviselőiből álló, évente négyszer üléselő Igazgatótanácsot (*Administrative Council*), amely az ESZH felügyeletéért és az ESZE által a hatáskörébe utalt ügyekben való döntéshozatalért felelős.^[15]

[20] Az ESZH döntései ellen (akár a szabadalmak megadásával, akár a felszólalási eljárásokban hozott, a megadott szabadalmak érvényességével kapcsolatos ügyekben) a Fellebbezési Tanácsokhoz lehet jogorvoslati kérelemmel fordulni. A Fellebbezési Tanácsok^[16] tagjait öt évre nevezik ki, és bár az ESZH szervezeti struktúrájában helyezkednek el, különös intézményi és eljárásjogi garanciák biztosítják, hogy a döntéseiket az ESZH-től függetlenül, kizárólag az ESZE (és a vele együttesen értelmezni szükséges jogforrások) alapján hozzák meg. 2016-ban az Igazgatótanács a Fellebbezési Tanácsok strukturális reformjáról döntött, amely a testületek függetlenségének és autonómiájának erősítését volt hivatott biztosítani.^[17] A Fellebbezési Tanácsok döntései – a Kibővített Fellebbezési Tanács saját jogértelmezése szerint – nem minősülnek szigorú értelemben véve precedensnek, azaz későbbi döntéseik vonatkozásában nem kötik őket, csupán értelmezésül és iránymutatásul szolgálnak a későbbi ügyekben, a konkrét tényállástól függetlenül.^[18]

[21] A Kibővített Fellebbezési Tanács több döntésében is kiemelte, hogy a Fellebbezési Tanácsok a jog uralmát („*rule of law*”) biztosító, független bíróságoknak minősülnek. Feladatuk, hogy az ESZE alkalmazása során az alkalmazandó jog érvényesüljön, és döntéseik ellen további – bíróságokhoz való – fellebbezésnek nincs helye. Ez a nemzeti jogokban alkotmányosan kizárólag bíróságokhoz telepíthető hatáskör, és több szerződő államban, ahol bírói fórumoknak (vagy alkotmánybíráskodási jogkörökkel felruházott testületeknek) lehetőségük volt állást foglalni a Fellebbezési Tanácsok jogállásáról, elismerték a tanácsok független bírói (igazságszolgáltatási) természetét.^[19] A Fellebbezési Tanácsok joggyakorlata a TRIPS Megállapodás 32. cikke szerinti szabadalommegsemmisítési hatáskör

és 65. cikk (5) bekezdése szerinti általánosabb szellemi tulajdoni hatáskörök kapcsán a Tanácsokat egyértelműen a megkövetelt „bírói”, illetve „kvázi-bírói” testületek kategóriájába sorolja. Ugyanígy, a Tanácsok esetjoga szerint a Fellebbezési Tanácsok megfelelnek az Emberi Jogok Európai Egyezménye^[20] 6. cikk (1) bekezdése szerinti, „törvény által létrehozott, független és pártatlan bírósággal” szemben támasztott követelményeknek is,^[21] és – tekintettel arra, hogy az ESZE szerződő államai az Egyezményben is részes államok – a Fellebbezési Tanácsoknak az ESZE alkalmazása során az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésében megfogalmazott alapelveknek megfelelően kell eljárniuk.

[22] A Fellebbezési Tanácsok ugyanakkor a saját hatáskörüik vonatkozásában meghúzzák a határt abban a tekintetben, hogy mire terjednek ki a jogosítványaik. Jogalkalmazási tevékenységüket szigorúan az ESZE alkalmazására korlátozzák: a döntések meghozatala során természetesen figyelembe veszik a nemzetközi jog alapvető forrásait, de az ESZE egyes rendelkezéseinek a nemzetközi jog vagy a nemzeti jogok más forrásaival való összeegyeztethetlensége kérdésében nem nyilatkoznak meg, és ilyen jogcímen nem is nyilvánítják alkalmazhatatlanná az ESZE egyes cikkeit. Az ESZE alapján elfogadott jogforrások tekintetében más a helyzet: ezeknek az ESZE-vel való kompatibilitása a Fellebbezési Tanácsok hatáskörébe tartozik, amely azt is jelenti, hogy az ESZE végrehajtására megalkotott szabályzatokat az ESZE fényében kell értelmezniük, illetve azt is, hogy ha ezeknek a szabályzatoknak egyes rendelkezései a Tanácsok álláspontja szerint az ESZE rendelkezéseivel ellentétben állnak, azok alkalmazásától eltekinthetnek.^[22]

[23] A Fellebbezési Tanácsok hatáskörének másik fontos árnyalása értelmében az európai uniós jog alapján nem minősülnek EU tagállami bíróságnak, és ilyen módon előzetes döntéshozatali eljárást sem kezdeményezhetnek az EU Bíróságánál.^[23] Az ESZH-t és a Fellebbezési Tanácsokat egy nemzetközi szerződés hozta létre – az EU jogrendjén kívül és olyan szerződő államok részvételével, amelyek nem uniós tagállamok. Ilyen módon a Fellebbezési Tanácsok hiába minősülnek a fent említett szempontokból bíróságnak, az uniós jog szempontjából nincs kapcsolódási pontjuk az EU Bíróságával, hiszen nem tekinthetők tagállami bíróságnak, a nem uniós tagállamok pedig az ESZSZ-re ruháztak jogköröket, nem az EU intézményeire. A Fellebbezési Tanácsoknak ez a fajta függetlensége az uniós jogrendtől az EU Bírósága oldaláról sem kérdőjeleződött meg. Éppen ellenkezőleg: az 1/09. számú, vélemény iránti eljárásban^[24] Kokott főtanácsnok külön kiemelte, hogy az ESZSZ rendszerében semmilyen *külső* bírói fórum nem működik az adminisztratív (azaz az ESZH hatósági döntéseivel kapcsolatos) viták elbírálására, és így az EU Bíróságának nincs lehetősége az uniós jog helyes értelmezését és egységes alkalmazását biztosítani az ESZSZ joggyakorlatában. A Kibővített Fellebbezési Tanács sem tekinti az EU Bíróságának döntéseit magára nézve kötelezőnek: az ESZSZ mint önálló jogalanyisággal rendelkező nemzetközi szervezet, az EU-tól függetlenül működik, és nem is alkalmaz közvetlenül uniós jogot.^[25] Ezt a különállást azonban nem lehet ennyire tisztán fenntartani: a tagságban mutatkozó jelentős átfedésen túlmenően mind az egységes hatályú európai szabadalom létrehozatalára irányuló tárgyalások eredményei, mind pedig a szabadalmi anyagi jog egyes területeinek uniós jogi harmonizációja és az ebből fakadó jogközelítési hatások egyre szorosabbra fűzik az ESZSZ és az EU viszonyát.^[26] Ez olyan konkrét feszültségekhez is elvezetett, mint az ESZE és a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságáról szóló uniós irányelv^[27] egymással megegyező rendelkezéseinek eltérő értelmezése a Fellebbezési Tanácsok, az ESZSZ szerződő államai és az Európai Bizottság között a lényegében biológiai eljárással előállított növények szabadalmazhatósága kapcsán.^[28]

[24] Az európai szabadalmi rendszer az ezredfordulóra megérett a reformra. Ennek megfelelően 2000-ben sor került az ESZE átfogó felülvizsgálatára, amelynek eredményeképpen a müncheni diplomáciai értekezleten a szerződő államok elfogadták az egyezmény jelentős mértékű módosítását (ESZE 2000).^[29] Ahogy az ESZE 2000 hazai kihirdetését megalósító törvény miniszteri indoklásában szerepel, „[a] változtatást kikényszerítő körülmények közé tartozott különösen az európai integráció elmélyülése, az innováció felértékelődése az élesedő világgazdasági versenyben, a nemzetközi jogfejlődés (elsősorban a TRIPS-megállapodás), az ESZH munkaterhének radikális növekedése, a kutatásra és fejlesztésre épülő iparágak megerősödése, valamint számos olyan technológia (pl. a bio-

és géntechnológia vagy az információtechnológia) megjelenése és robbanásszerű fejlődése, amelyeknek a szabadalmi jogban való megfelelő leképezése új jogi megoldásokat is igényelt”. Az ESZE felülvizsgált szövege – többek között – változásokat vezetett be a további gyógyászati indikációk szabadalmazhatósága kapcsán, valamint az ESZH eljárására és a jogorvoslati rendre vonatkozóan, továbbá bevezette a központi korlátozási és megvonási eljárást, illetve számos részletszabályt a Végrehajtási Szabályzatba^[30] emelt át.

[25] Az ESZE 2000 – annak köszönhetően, hogy a tizenötödik szerződő állam 2005. december 13-án letétbe helyezte ratifikációs okiratát, a vonatkozó hatályba léptető rendelkezés értelmében – 2007. december 13-án lépett hatályba. Az ESZE 2000 hatálybalépésének fontos következménye volt, hogy az az ESZE korábbi szövegének helyébe lépett, így azt minden szerződő államnak még a hatálybalépését megelőzően ratifikálnia kellett (különben elvesztették volna tagságukat az ESZE-ben is).

[26] Magyarország 2003. január 1-jével vált az ESZE szerződő államává, és az ESZE hatályos szövegéhez való csatlakozással egyidejűleg ratifikálnia kellett a 2000. novemberi diplomáciai értekezleten elfogadott felülvizsgált szöveget is; a csatlakozás alkalmával egyidejűleg pedig letétbe kellett helyeznie a ratifikációs okiratot mind a hatályos, mind pedig a felülvizsgált szöveg tekintetében.^[31] Az ESZE 2000 szövegét – a korábbi megerősítéstől függetlenül, immár a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény rendelkezéseinek megfelelően és figyelemmel az ESZE 2000 2007 decemberében történő hatálybalépésére is – a 2007. évi CXXX. törvény hirdette ki.

3. Az európai szabadalom

3.1. Az európai szabadalom fogalma

[27] Az európai szabadalmak jelentősége az iparjogvédelmi oltalmak territorialitásából következő földrajzi korlátok (ti. a nemzeti szabadalmi hivatalok által megadott szabadalmaknak az adott országra limitált hatálya) meghaladásával a több ország, illetve egy egész régió területére egyetlen, egy bejelentéssel megindítható és egy nyelven lefolytatott eljárásban megszerezhető oltalomban testesül meg.

[28] Az európai szabadalmakat az ESZH az előtte megtett bejelentés alapján központosított eljárásban adja meg a megjelölt országokra nézve, az így megadott európai szabadalom mégsem rendelkezik egységes hatállyal: a megfelelő hatályosítási cselekmények hatására az egyes szerződő államokban (továbbá a kiterjesztéssel vagy validációval elérhető harmadik országokban) a nemzeti szabadalmakkal azonos hatályú oltalom szerezhető.

[29] A megadást követő kilenc hónapon belül megindítható felszólalási eljárástól, valamint a központosított (és csak a szabadalmas által indítható) megvonási és korlátozási eljárástól eltekintve a megadást követő (ún. *post-grant*) szakaszban a fenntartásra irányuló aktusok, a megsemmisítésre irányuló eljárások^[32] és a jogérvényesítés (azaz a bitorlás elleni fellépés) már a nemzeti jogok alapján, nemzeti hatóságok és bíróságok előtt zajlanak. Ezeknek az eljárásoknak az eredménye ebből következően szintén csak az adott államra nézve hatályos döntés lehet.

[30] Az ESZH az európai szabadalmi bejelentéseket három munkanyelven (az angol, a francia és a német) egyikén bírálja el és adja meg, ezért is nyer jelentőséget a fordítások benyújtásának kötelezettsége a hatályosítási szakaszban. Az európai szabadalmi rendszernek nagy előnye ugyanakkor, hogy az oltalomszerzés a nemzeti iparjogvédelmi hatóságok előtt megtett különálló bejelentések helyett egyetlen aktussal, egyetlen nyelven a régió összes államára nézve kezdeményezhető.

3.2. Az európai szabadalom megszerzésére irányuló eljárás és az ESZH előtt indítható egyéb eljárások

[31] Az európai szabadalmi bejelentést be lehet nyújtani közvetlenül az ESZH-nál is, illetve – ha a nemzeti jog úgy rendelkezik – a szerződő államok szabadalmi hivatalain keresztül is (ilyen esetben a nemzeti hivatal továbbítja a bejelentést az ESZH-nak).^[33] Az ESZH által elismert bejelentési nappal rendelkező bejelentést a nemzeti hivataloknál tett bejelentésekkel azonos hatályúnak kell elismerni, és a bejelentés ESZH általi közzététele is azonos hatályúnak minősül a nemzeti közzététellel. Európai szabadalmi bejelentést bármely jogalanyisággal felruházott személy benyújthat, azaz nem szükséges, hogy a szerződő államok egyikében honossággal rendelkezzen. Ez utóbbinak csak a képviseleti kényszer tekintetében van jelentősége: csak azoknak kötelező hivatásos képviselőt (az ESZH által vezetett névjegyzékben szereplő európai szabadalmi ügyvivőt vagy jogi képviselőt) megbízni az ESZH előtti eljáráshoz, akiknek lakóhelye vagy üzleti tevékenységének fő helye nem valamelyik szerződő államban van.

[32] Az ESZH az európai szabadalmi bejelentést csak akkor bírálja el, ha az a három hivatalos nyelvének – az angolnak, franciának vagy németnek – egyikén rendelkezésre áll. A bejelentési nap elismeréséhez még nem szükséges, hogy a bejelentés ilyen nyelven legyen, de két hónapon belül be kell nyújtani az egyik felsorolt nyelvre való fordítását. Az ESZH előtti eljárás innentől kezdve ezen – a bejelentő által választott – hivatalos nyelven folyik, és a közzététel is ezen a nyelven történik. A megadott európai szabadalmak leírása is ezen a nyelven válik elérhetővé, de az igénypontok mindhárom hivatalos nyelven hozzáférhetőek. Az Európai Szabadalmi Közlöny és az ESZH hivatalos lapja mindhárom hivatalos nyelven megjelenik, és az európai szabadalmi lajstromba való bejegyzések is mindhárom nyelven megtörténnek. Az ESZH mindeközben az ingyenes és automatikus gépi fordítások rendszerét is fejleszti, ám az automatikusan létrejött fordításoknak csupán tájékoztató szerepe van, joghatás kiváltására nem alkalmasak. Egy adott európai szabadalmi bejelentés és egy megadott európai szabadalom hiteles szövegének az ESZH előtt és a szerződő államokban folyó eljárásokban az azon a nyelven rendelkezésre álló szöveget kell tekinteni, amelyen a megadási eljárás folyt, azaz amelyen szabadalmat megadták (ennek a szabálynak az árnyalásához a nemzeti jogok vonatkozásában lásd a 3.3. pontot).

[33] A szabadalmi dokumentumok különböző nyelveken való rendelkezésre állása azért bír különös jelentőséggel, mert a szabadalmak abszolút szerkezetű jogviszonyokat keletkeztetnek, tehát mindenkit köteleznek a bitorlástól való tartózkodásra – a kötelezetti helyzetben lévőknek pedig ismerniük és érteniük kell azokat az iratokat, amelyek a tiltott magatartások határait kijelölik. Ezért van kiemelt szerepe az igénypontok fordításának is: a szabadalmi dokumentumoknak az oltalom terjedelmét meghatározó részei nélkülözhetetlenek a versenytársak jogkövető magatartásához, és ezeknek olyan nyelven kell rendelkezésre állniuk, hogy azt a jogsértéstől való tartózkodásra szorított személyek is megérthessék. Éppen emiatt van szükség az európai szabadalmak hatályosításához előírt fordítások benyújtására, ami azonban jelentős többletterhet okoz a szabadalmasok oldalán – ezek enyhítésére jött létre a Londoni Megállapodás (lásd a 3.3. pontot), illetve ezért képezte a nyelvi rezsim az egységes hatályú európai szabadalomról szóló tárgyalásoknak is kulcsfontosságú elemét. Vannak olyan nézetek,^[34] amelyek szerint a szabadalmi dokumentumok éppen a mindenkit kötelező jellegük miatt szinte jogszabályként funkcionálnak, és emiatt alkotmányos követelmény, hogy minden olyan országban, ahol hivatkoznak ezekre, a nemzeti hivatalos nyelven is rendelkezésre álljanak. Ez a megközelítés áll szemben a szabadalmi oldalon felmerülő adminisztratív könnyítések igényével. Innovációpolitikai szempontból a minél kisebb költség és bürokrácia útján megszerezhető szabadalmi oltalom a kívánatos (természetesen a szabadalmazható találmányokra nézve), de megfelelő garanciákat kell teremteni ahhoz, hogy a kötelezetti oldalon se okozzon túlzott nehézségeket a kizárólagos jogok tiszteletben tartása, és a jóhiszemű harmadik személyek jogai se sérüljenek.^[35]

[34] Az európai szabadalmi bejelentésben meg kell jelölni, hogy a bejelentő mely szerződő országokra nézve kíván oltalmat szerezni. Ez nem jelenti azt, hogy az oltalom megadását követően

mindezekben az országokban hatályosítani kell a szabadalmat, de a kezdeti megjelölés („*designation*”) nélkül hatályosítási cselekmény nem végezhető. A megjelölési díjak rendszerének átalakításával (egyetlen összegért az összes szerződő állam automatikusan megjelölt államnak tekintendő) ennek az aktusnak a gyakorlati jelentősége csökkent, és ezáltal a bejelentőknek a bejelentés korai szakaszában még nem kell pénzügyileg érzékeny döntést hozni az oltalommal lefedni kívánt földrajzi terület tekintetében.

[35] Az ESZH eljárásának főbb szakaszai a bejelentés alaki vizsgálata, az újdonságkutatás (azaz a technika állásának feltárása és ennek megfelelően az újdonságkutatási jelentés elkészítése), a szabadalmi bejelentés közzététele (amellyel ideiglenes oltalom keletkezik, a nemzeti jogokban meghatározott feltételek bekövetkezése esetén és az ott meghatározott mértékben, lásd a [38]–[39] bekezdéseket), külön kérelemre a bejelentés érdemi vizsgálata (azaz az oltalomképességi feltételek, köztük az újdonság és a feltalálói tevékenység meglétének vizsgálata), a szabadalom megadása vagy a szabadalmi bejelentés elutasítása, valamint a megadott szabadalom közzététele. A szabadalmi eljárás egy részletesen szabályozott és a bejelentővel való többfordulós dialóguson alapuló folyamat, amelyben az egyes szakaszoknak egyenként is jelentős időigénye lehet, és amelynek során a bejelentő számára is számos eljárásjogi eszköz áll rendelkezésre az eljárás fékezésére vagy gyorsítására. Ebből következően az ESZH előtti eljárás évekig is tarthat, amely azonban nem számít atipikusnak más szabadalmi hivatalok eljárásaihoz képest.^[36]

[36] Az európai szabadalom megadását követően kilenc hónapon belül bárki felszólalással élhet az európai szabadalom ellen azon az alapon, hogy a találmányra nem lehetett volna szabadalmat adni, a szabadalom nem tárja fel kellő mértékben a találmányt, vagy a megadott szabadalom tágabb tárgyi körrel rendelkezik, mint a benyújtott bejelentés. A felszólalási eljárás eredményeképpen az európai szabadalmat vagy megsemmisítik, vagy korlátozzák, vagy hatályában fenntartják. Ha az európai szabadalom a felszólalás hatására módosul, az új igénypontosort és leírást újra közzé kell tenni.

[37] Az ESZH meghatározott döntéseivel szemben halasztó hatályú fellebbezésnek van helye a Fellebbezési Tanácsokhoz. A Tanácsok reformatórius és kasszációs jogkörrel egyaránt rendelkeznek. A Kibővített Fellebbezési Tanács elé csak az ESZE-ben meghatározott esetekben kerülhet egy ügy: vagy egy Fellebbezési Tanács maga utalja elé arra tekintettel, hogy a jogalkalmazás egysége ezt szükségessé teszi, vagy alapvető jelentőségű jogkérdés merül fel, vagy pedig az ESZH elnöke terjeszti fel arra tekintettel, hogy több Fellebbezési Tanács eltérő válaszokat adott ugyanarra a jogi kérdésre. A Fellebbezési Tanácsok döntései ellen rendkívüli jogorvoslatként felülvizsgálati kérelemmel lehet élni, amelyet a Kibővített Fellebbezési Tanács bírál el, ha kizárt vagy ki nem nevezett személy járt el tanácstagként, ha az egyik fél meghallgatáshoz való joga súlyosan sérült, ha a fellebbviteli eljárásban súlyos eljárási szabálysértés történt, illetve ha a másodfokú döntést bűncselekmény befolyásolhatta.

[38] Az európai szabadalmi bejelentést a legkorábbi elsőbbség napjától számított 18 hónap elteltét követően (vagy a bejelentő kérésére előbb) közzé kell tenni. A bejelentés közzétételével a megjelölt szerződő államokban ideiglenes oltalom keletkezik. Az ideiglenes oltalom a szabadalmak által biztosított kizárólagos jog olyan feltételes fennállása, amely a szabadalmi bejelentés elbírálásáig tartó függő jogi helyzetben biztosítja, hogy a bejelentő, azaz a szabadalom „várományosa” harmadik személyekkel szemben hivatkozhatson a szabadalmi igényre, azaz a jogosulatlan hasznosítás ellen felléphessen – még ha a követelés megalapozottsága függ is attól, hogy az oltalom a szabadalom megadásával véglegessé válik-e (illetve hogy az európai szabadalmat az adott országban hatályosítják-e). Az ideiglenes oltalom a bejelentés visszavonásával vagy jogerős elutasításával *ab initio* elenyészik.

[39] Az európai szabadalmi bejelentés közzétételéből fakadó ideiglenes oltalom – tartalmát tekintve – főszabály szerint a nemzeti szabadalmakkal azonos hatályú oltalmat jelent, a szerződő államok azonban rendelkezhetnek másképp. A nemzeti jogok sem biztosíthatnak azonban kevesebb

oltalmat a közzétett európai szabadalmi bejelentéseknek, mint ami a saját nemzeti szabadalmi bejelentéseik közzététele alapján azokra nézve keletkezik, és legalább azt lehetővé kell tenniük, hogy az európai szabadalmi bejelentés alapján a bejelentő észszerű ellentételezést kérhessen attól, aki engedélye nélkül hasznosítja a találmányt az adott ország területén. Azok a tagállamok, amelyeknek a hivatalos nyelve eltér az adott bejelentésre irányadó eljárási nyelvtől, az ideiglenes oltalomnak a területükön való keletkezéséhez megkövetelhetik az igénypontok fordításának meghirdetését (amelyhez a fordítást a bejelentőnek kell benyújtania) vagy a hasznosítónak való megküldését. Magyarország is élt azzal a lehetőséggel, hogy feltételhez kösse az európai szabadalmi bejelentéshez kapcsolódó ideiglenes oltalom magyarországi létrejöttét: ilyen oltalom akkor keletkezik, ha a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala az igénypontok bejelentő által benyújtott fordítását – az ezért fizetendő díj ellenében – közzétette. Az így létrejött ideiglenes oltalom tartalma azonban nem korlátozott: a magyar nemzeti szabadalmakéval azonos hatályúnak minősül. Ilyen esetben az európai szabadalmi bejelentés közzétételevel keletkező ideiglenes oltalom az érintett állam hivatalos nyelvén készült igénypontfordítással és az eljárás nyelvén meglévő leírással hatályosul az adott szerződő állam területén (még ha a végleges oltalom kapcsán már szigorúbb fordítási követelményeknek kell is a szabadalmasnak megfelelnie a hatályosuláshoz).

[39] Az ESZE 2000 által bevezetett, az ESZH-nál kezdeményezhető központi korlátozási vagy megvonási eljárást csak a szabadalmas (de időhatár nélkül) indíthatja meg. Ezáltal, ha a szabadalom egészének vagy csupán bizonyos igénypontoknak az érvényességével kapcsolatban valamilyen kétség merül fel (például egy utólag felbukkanó újdonságrontó dokumentum, ún. anterioritás formájában), a szabadalmas a saját kezdeményezésére önmaga járhat el (gyorsan és költségkímélően) annak érdekében, hogy az európai szabadalmat – valamennyi olyan állam területére kiterjedő hatállyal, amelyre a szabadalmat megadták – az igénypontok módosításával *ab initio* korlátozzák vagy teljes egészében megvonják. Ezáltal elkerülhetővé válik, hogy a szabadalmasnak szerződő államoként kelljen megsemmisítési eljárásokkal szembenéznie vagy a korlátozást, illetve megvonást indítványoznia (a nemzeti jogtól függő módon, akár lemondó nyilatkozatok útján), továbbá – korlátozás esetén – a szabadalom érvényességével kapcsolatos kétségek is eloszthatóak, a nyilvánosság és a versenytársak számára pedig transzparens módon csökken az oltalom hatóköre. Korlátozási vagy megvonási eljárást ugyanakkor nem lehet addig indítani, amíg az ESZH előtt felszólalási eljárás van folyamatban.

3.3. Az európai szabadalmak hatályosítása

[40] A „hatályosítás” („*validation*”) szó – noha az európai szabadalmakkal kapcsolatos azon cselekmények kapcsán, amelyek eredményeképpen azok az érintett szerződő államokban a nemzeti szabadalmakkal azonos hatályú oltalmat biztosítanak, ez a leggyakrabban használt kifejezés – nem jelenik meg sem az ESZE-ben, sem pedig a hazai szabadalmi jogi szabályozásban. A „hatályosítás” kifejezés a nemzeti jogok által az európai szabadalom helyi oltalomként való elismerésének feltételeként előírt cselekmények elvégzésére utal, amely a gyakorlatban a szerződő államok nemzeti jogai által megkövetelt fordítások – közzétételi célú – benyújtását jelenti.

[41] Mint ahogy az európai szabadalmi rendszer számos jogintézménye kapcsán megfigyelhető, a teljes kép ebben a tekintetben is csupán az ESZE, valamint a nemzeti szabadalmi jogok rendelkezéseit együtt olvasva rajzolódik ki. A fordítási követelmények kapcsán pedig különös jelentőséggel bír az ESZE-hez kapcsolódó, Londoni Megállapodásként^[37] ismert jegyzőkönyv is, amely a fordítási követelmények enyhítését célozza, de amelynek nem minden ESZE szerződő állam a részese.^[38]

[42] Ahhoz, hogy az európai szabadalom – nemzetivel azonos – hatálya beálljon a területén, a legtöbb szerződő állam, élve az ESZE által megteremtett szabályozási lehetőséggel, a Londoni Megállapodás hatálybalépéséig megkövetelte (és számos szerződő állam ma is megköveteli) az európai szabadalom szövegének a fordítását. Az ESZE értelmében ugyanis bármelyik szerződő

állam előírhatja, hogy ha az ESZH által megadott, módosított vagy korlátozott európai szabadalom nem a hivatalos nyelveinek egyikén készült, a szabadalmas nyújtsa be a központi iparjogvédelmi hatósághoz a megadott, módosított vagy korlátozott szabadalom fordítását az adott állam hivatalos nyelvén.^[39] A fordítás benyújtására rendelkezésre álló határidő az európai szabadalom megadásától, módosítással való fenntartásától vagy korlátozásától^[40] számított három hónap, kivéve, ha az érintett állam ennél hosszabb határidőt állapít meg. A szerződő államok a fordítások közzétételének költségeit részben vagy egészben – díjak formájában – átháríthatják a szabadalmasra.

[43] Az ESZE a szerződő államokra bízva, hogy a fordítás benyújtásának (illetve a kapcsolódó díj megfizetésének) elmaradásához milyen jogkövetkezményt fűznek: bármelyik szerződő állam előírhatja, hogy a fordítás benyújtására (és a kapcsolódó díj megfizetésére) vonatkozó rendelkezések betartásának elmulasztása esetén ebben az államban az európai szabadalmi oltalmat kezdettől fogva hatálytalannak kell tekinteni.

[44] Az európai szabadalom hiteles szövegére vonatkozó, ismertetett szabályt árnyalja, hogy az ESZE lehetővé teszi a szerződő államok számára azt is, hogy előírják: ha az európai szabadalmi bejelentés vagy az európai szabadalom alapján fennálló oltalom terjedelmét az érintett állam hivatalos nyelvén készült fordítás szűkebben határozza meg, mint az ESZH előtti eljárás nyelve szerinti szöveg, az adott államban – a megsemmisítési eljárás esetét kivéve – e fordítás szövege minősüljön hitelesnek. Ha valamely szerződő állam él ezzel a szabályozási opcióval, lehetővé kell tennie a fordítás kijavítását, illetve továbbhasználati jogot kell adnia a szűkebb terjedelmű oltalmat eredményező korábbi fordításban bízó, jóhiszemű személyeknek.

[45] A Londoni Megállapodás más szabályokat tartalmaz azokra a szerződő államokra nézve, amelyeknek a hivatalos nyelve - vagy valamelyik hivatalos nyelve - megegyezik az ESZE egyik hivatalos nyelvével, és másokat azokra, amelyeknek nincs az ESZH hivatalos nyelveinek valamelyikével megegyező hivatalos nyelve. Az előbbi csoportba tartozó szerződő államok nem írhatják elő sem a szabadalom teljes szövegének, sem az igénypontok fordításának benyújtását – ugyanakkor ezekben a szerződő államokban az ESZH nyelvi rezsimjéből adódóan legalább az igénypontok fordítása mindig rendelkezésre áll. A második csoportba tartozó szerződő államok sem írhatják elő a hivatalos nyelvükön készített fordítás benyújtását, feltéve, hogy az európai szabadalmat az ESZH-nak az adott szerződő állam által választott hivatalos nyelvén adták meg, vagy annak szövegét erre a nyelvre lefordították és a fordítást benyújtották. Ezek az államok azonban továbbra is megkövetelhetik az európai szabadalom területükön való hatályosulásához, hogy a szabadalmas nyújtsa be az igénypontoknak a hivatalos nyelvükön készített fordítását – nem kötelező azonban élniük ezzel a lehetőséggel, és akár teljes mértékben is eltekinthetnek a fordítási követelményektől. Bármely szerződő állam megkövetelheti ugyanakkor, hogy az európai szabadalommal kapcsolatos jogvita esetén a szabadalmas saját költségén készítse el a szabadalom teljes szövegének fordítását a feltételezett bitorlás államának hivatalos nyelvén (a feltételezett bitorló kérésére), illetve bocsássa az erre felhívást kibocsátó igazságszolgáltatási jogkört gyakorló szerv rendelkezésére a szabadalom teljes szövegének fordítását az érintett állam hivatalos nyelvén.

[46] A legtöbb szerződő államban a Londoni Megállapodás végrehajtása érdekében módosították a szabadalmi szabályozást.^[41] A jegyzőkönyvhöz való csatlakozást és a szükséges jogszabályváltozásokat többnyire széles körű – az érintett vállalkozásokra és szakmai szervezetekre kiterjedő – konzultációkkal készítették elő.^[42]

[47] A hazai szabadalmi jogi szabályozás él a fordítások megkövetelésének lehetőségével: a szabadalmasnak az európai szabadalom megadásától számított három hónapon belül meghatározott (a Londoni Megállapodást végrehajtó szabályozás szerinti) fordításokat kell benyújtania a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalához annak érdekében, hogy az meghirdetésre kerülhessen, az európai szabadalom pedig Magyarország területén hatályosulhasson. A három hónapos határidő lejártát követően még három hónapig pótdíj terhe mellett lehet ezt a

követelményt teljesíteni, ennek elmulasztása esetén az európai szabadalmat Magyarország területére nézve *ab initio* hatálytalannak kell tekinteni.

[48] Magyarország a Londoni Megállapodást az abban foglalt flexibilitásokkal élve hajtotta végre annak érdekében, hogy a hatályosítás terhei csökkenjenek, ugyanakkor az európai szabadalmakkal kapcsolatos információk a lehető legszélesebb körben értelmezhetőek legyenek a szabadalmak által érintett szektorokban, egyúttal megteremtve a jogi garanciákat a magyar nyelven hozzá nem férhető szabadalmi leírásokkal kapcsolatban. Ennek megfelelően az európai szabadalomnak csupán az igénypontjait kell magyar nyelven benyújtani a hatályosításhoz, az ezen kívül eső részek (elsősorban a leírás) pedig elegendő, ha angol nyelven rendelkezésre állnak. Ha tehát az ESZH előtti eljárás nyelve az angol volt, a szabadalom szövegének az igénypontokon kívüli részeit nem kell külön lefordítani, hiszen azok a Magyarország által választott (angol) nyelven hozzáférhetőek. Francia vagy német nyelvű európai eljárás esetén azonban az igénypontokon kívüli szöveg angol vagy magyar fordításának benyújtása is szükséges a magyarországi hatályosításához.

[49] Ha a hatályosítás az európai szabadalom teljes magyar szövegének benyújtása nélkül történt, jogvita esetén a magyar jog is előírja, hogy a szabadalmas köteles a saját költségén rendelkezésre bocsátani a magyar fordítását – a feltételezett bitorló kérésére^[43] vagy az eljáró hatóság vagy bíróság felhívására (azzal, hogy európai szabadalom bitorlása miatt indított perben már a keresetlevélhez csatolni kell a magyar fordítást).

[50] A szabadalombitorlás miatti, felróhatósági alapú kártérítési felelősség szabályai között szerepel egy speciális rendelkezés: a szabadalom teljes szövege magyar fordításának hiányában a szabadalom megsértését főszabály szerint addig nem lehet a hazai lakóhelyű vagy székhelyű bitorlónak felróhatónak tekinteni, amíg azt a szabadalmas nem bocsátotta a rendelkezésére, vagy amíg az utólag benyújtott magyar fordítást a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala meg nem hirdeti. Ez alól az az eset jelent kivételt, amikor a szabadalmas bizonyítani tudja, hogy a bitorló a fordítás hiányában is megérthette az európai szabadalom szövegét. Ezzel kapcsolatban látni kell, hogy noha nem kötelező, a teljes szöveg magyar fordítása akár már a hatályosításkor, akár később is benyújtható, ha a szabadalmas a későbbi esetleges kártérítési igényével kapcsolatban nem kíván előnyöktől elesni (annak időbeli korlátozása miatt) vagy többletterheket viselni (az alperes nyelvi képességeivel kapcsolatos bizonyítás miatt). Fontos azonban megjegyezni, hogy ez a speciális rendelkezéscsokor ugyanakkor az objektív alapú (jellemzően eltiltási típusú, de a gazdagodás visszatérítése is ide tartozhat) szankciók elrendelésének nem képezi akadályát.

[51] A hazai jogalkotó a szűkebb terjedelmű oltalmat eredményező fordítási hibákra vonatkozó opcionális ESZE-rendelkezéseket is átültette a magyar szabályozásba: az oltalom terjedelme – a megsemmisítési eljárás kivételével, ahol nem bitorlási kérdés elbírálásáról van szó, hanem az ESZH által megadott oltalom érvényességéről – a szűkebb értelmű fordításhoz igazodik mindaddig, amíg az erre szolgáló hatósági eljárás folytán a kijavított fordítást meg nem hirdették. Ahol a kijavítást követően előállt tágabb oltalom olyan hasznosítási cselekményeket is lefedne, amely a kijavítást megelőző fordítási változat szerint nem minősült volna bitorlásnak, a belföldi, jóhiszemű hasznosítót továbbhasználati jog illeti meg.

3.4. Az európai szabadalmak fenntartása

[52] Az európai szabadalmak fenntartásáért a bejelentés napjától számított harmadik évtől kell minden további évre fenntartási díjat fizetni az ESZH részére. Az ESZSZ díjszabályzatában meghatározott, évente progresszíven növekedő díjmértékek^[44] addig irányadóak, amíg az európai szabadalmat az ESZH meg nem adja. A megadást követően a megjelölt szerződő államokban előírt, a nemzeti szabadalmakra irányadó fenntartási díjakat kell megfizetni a szabadalmi oltalom adott országban való fenntartása érdekében. Az európai szabadalmak után az egyes szerződő államokban fizetett díjnak az Igazgatótanács által meghatározott – de a díjak 75%-át meg nem haladó – része (a jelenleg hatályos szabályok szerint 50%-a) azonban az ESZSZ-t illeti meg, amelyet

az érintett országok visszautalnak az európai szervezetnek.

3.5. Az európai szabadalmak megsemmisítése

[53] Az európai szabadalmak megadást követő „köteg” (*bundle*) jellegéből következően – a központosított felszólalási, korlátozási és megvonási eljárástól eltekintve – a hatályosított európai szabadalmak érvényességét részben vagy egészben megkérdőjelező megsemmisítési eljárások ugyanazon nemzeti intézmények előtt indíthatóak meg (országoként külön-külön), mint amelyek a nemzeti szabadalmak érvénytelenítésére hatáskörrel rendelkeznek.

[54] A megsemmisítési eljárások a szerződő államok egy részében bíróságok előtt indíthatóak meg (vagy bíróságok előtt is megindíthatóak, illetve bitorlási perben vizontkeresettel is kezdeményezhetőek), az ún. „bifurkációs” rendszert működtető országokban (ilyen Csehország vagy Magyarország is) azonban első fokon csak a szabadalmi hivattal lehet a megadott szabadalmak oltalmát keletkezésükre visszaható hatállyal megsemmisíteni.

[55] Lényeges azonban, hogy az európai szabadalmakkal kapcsolatos megsemmisítési okokat – noha természetesen jelentős rokonságot mutatnak a nemzeti szabadalmak érvénytelenségének lehetséges okaival – az ESZE határozza meg, a megsemmisítési eljárást lefolytató nemzeti hatóságok és bíróságok tehát az ESZE és a hozzá kapcsolódó jogforrások alapján kell, hogy meghozzák a szabadalmat hatályában fenntartó, illetve azt korlátozó vagy megsemmisítő döntéseiket (az önkéntes jogalkalmazási harmonizáció jegyében a kapcsolódó fellebbviteli tanácsi esetjogot is figyelembe véve). Az ESZE szerinti érvénytelenségi okok ugyanazok, mint a felszólalási eljárásban érvényesíthető okok, kiegészülve a szabadalommegadást követő (pl. felszólalási eljárásban történt) kiterjesztésével és azzal az esettel, ha a szabadalmas nem a szabadalmi igénnyel rendelkező személy vagy annak jogutódja. A felszólalási és megsemmisítési eljárásban ugyanakkor a szabadalmasnak lehetősége van arra, hogy az igénypontok módosításával önként korlátozza az oltalom terjedelmét, elhárítva az érvénytelenségi ok fennállását.

3.6. Az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogérvényesítés

[56] Az egyes szerződő államokban hatályosított szabadalmak a nemzeti szabadalmakkal azonos hatállyal bírnak. Ebből következően megsértésükre, az oltalom alóli kivételekre és korlátozásokra, valamint a jogérvényesítési utakra (fórumrendszer és érvényesíthető igények) a nemzeti szabadalmakra vonatkozó jogot kell alkalmazni. Szabadalombitorlás esetén tehát alapvetően a nemzeti bíróságokhoz lehet polgári peres eljárás megindításával fordulni,^[45] amelyek a nemzeti perjogi szabályok alapján,^[46] a nemzeti szabadalmi anyagi jog alkalmazásával hozza meg döntését arról, hogy történt-e jogsértés és milyen felperesi követeléseknek ad helyt.

3.7. Az európai szabadalmi rendszer jogi környezete

3.7.1. Az európai szabadalmi rendszer viszonya az európai uniós joggal

[57] Az európai uniós jogban a szabadalmi kérdések csupán kismértékben tekinthetőek formálisan harmonizáltak. A minden szellemi tulajdonjogra vonatkozó polgári jogi jogérvényesítési kérdéseken^[47] túl, az Európai Unióban a szabadalmi anyagi jogra vonatkozóan csupán egyetlen területen, a biotechnológiai találmányokkal összefüggésben van hatályban irányelvi szabályozás.^[48]

[58] A gyógyszertermékek és a növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványára nézve létrejöttek azok az uniós rendeletek, amelyek az említett szektorokba tartozó találmányokat megtestesítő termékek forgalomba hozatali engedélyeinek megszerzéséhez szükséges, a szabadalmi oltalomból fakadó kizárólagos piaci pozíció fennállásából kieső idő kompenzációját

hivatottak biztosítani, de ezek az európai szabadalmakra vonatkozó joganyagra közvetlen hatással nincsenek. A nemzeti iparjogvédelmi hatóságok által megadott, a szabadalmak oltalmi idejét meghatározott feltételekkel meghosszabbító kiegészítő oltalmi tanúsítványok ugyanúgy szolgálhatják nemzeti, mint egy adott országban hatályosított európai szabadalom időbeli kiterjesztését is.^[49]

[59] Az egységes hatályú európai szabadalomról szólnak már ugyan elfogadott európai uniós rendeletek,^[50] de az ezekhez kapcsolódó, az Egységes Szabadalmi Bíróság (ESZB) létrehozásáról szóló nemzetközi szerződés hatálybalépésének hiányában ezek egyelőre nem alkalmazhatóak – és az egységes hatály a nemzetközi bíróság működésének megkezdését követően is csak azokra a tagállamokra fog kiterjedni, amelyek a nemzetközi megállapodást ratifikálták. A rendeleteket ráadásul ún. megerősített együttműködés (*enhanced cooperation*) keretében fogadták el, így az egységes hatállyal ellátott európai szabadalmak sem fednék le az Európai Unió egész területét.^[51] Látni kell ugyanakkor azt is, hogy az egységes hatályú európai szabadalomra vonatkozó rendeletek az ESZH-ra ruházzák ugyan a megadott európai szabadalmakra bejegyezhető egységes hatály adminisztrációjával kapcsolatos feladatokat, szabadalmi anyagi jogi kérdéseket ezek a jogforrások nem tartalmaznak – az európai szabadalmakra vonatkozó ilyen szabályok közvetett közelítését a nem uniós jogforrásként létrejött nemzetközi megállapodás végzi el, amelynek elsődleges feladata az ESZB létrehozatala volt.

[60] Hiba lenne ugyanakkor azt állítani, hogy az ESZSZ légtüres térben működik, és az európai uniós szabadalmi jog nincs hatással az ESZH gyakorlatára – vagy akár az európai szabadalmi rendszer szabályozására. Az ESZSZ működését ugyan közvetlenül csak az ESZE (és az annak alapján elfogadott szabályzatrendszer, illetve a hozzá kapcsolódó jegyzőkönyvek) szabályozzák, és az ESZH is (a Fellebbezési Tanácsokat is ideértve) csak az egyezmény által teremtett rendszer jogforrásait alkalmazza, az Európai Unió intézményei pedig – az ESZSZ szerződő államainak az uniós tagállamoknál tágabb köréből következően is – a szervezetben nem gyakorolnak hatásköröket, az európai szabadalmi rendszer mégis nagyon szoros szálakkal kötődik az európai uniós jogrendhez. Ennek egyik jele az is, hogy az Európai Unió (mint nemzetközi szervezet) az Igazgatótanács ülésein – az Európai Bizottság által képviselve – megfigyelőként van jelen, és általában aktív résztvevője a tanácskozásoknak. A „közösségi”, majd „európai uniós” szabadalom létrehozatalára irányuló tárgyalások során pedig az is megfigyelhető volt, hogy az európai uniós tagállamok politikai nyilatkozataikban az európai szabadalmi rendszerrel kapcsolatban is megfogalmaztak elvárásokat és kívánalmakat.^[52]

[61] Az ESZE azzal is elismeri az uniós jogrenddel való közeli kapcsolatát, hogy az Igazgatótanácsnak – az ESZE 2000 hatálybalépése óta – külön hatáskört ad az egyezmény meghatározott részeinek módosítására abban az esetben, ha a módosítás a szabadalmakra vonatkozó „európai közösségi” joggal való összhang megteremtését célozza.^[53] Csak már elfogadott európai uniós norma teremthet jogalapot az ilyen módosításra, a lehetőség bevezetését pedig kifejezetten azzal indokolták,^[54] hogy ha valamely szabadalmi jogi kérdéstről az ESZSZ jelentős részét kitevő, egyúttal uniós tagállamnak is minősülő szerződő államok blokkja megállapodásra tudott jutni, akkor ezt a konszenzust az ESZE formális felülvizsgálata nélkül is tükröztetni lehessen az európai szabadalmakra vonatkozó joganyagban – még ha ez az ESZE 33. cikkének (5) bekezdése alapján csak némi késedelemmel (az uniós aktus hatálybalépését vagy az átültetési határidő lejártát követően) is történhet meg.

[62] Az ESZE a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságáról szóló rendelkezések meghatározásakor jelentős mértékben támaszkodott az erre a területre vonatkozó európai uniós irányelv szövegére, Végrehajtási Szabályzatában pedig kifejezetten nevesíti is a 98/44/EK irányelvet, mint amely az ESZE érintett rendelkezéseinek alkalmazása során kiegészítő értelmezési eszközként szolgál.

[63] Elmondható tehát, hogy az európai uniós jog kiváltója lehet az európai szabadalmakra

vonatkozó szabályok megváltozásának, és kívánatos is, hogy – ahol létezik vagy létrejön valamilyen mértékű szabadalmi jogközelítés – az európai szabadalmi rendszerben az uniós szinten harmonizált elemek megjelenjenek, az ESZE rendszere mégis lényeges autonómiával rendelkezik, az ESZH pedig közvetlenül nem alkalmaz uniós jogot.^[55]

[64] A lényegében biológiai eljárással előállított növények és állatok szabadalmazhatóságából való kizárása kapcsán 2019 elején létrejött sajátos helyzetben jól láthatóvá vált az európai szabadalmi rendszer és az uniós jog különállásából fakadó inherens feszültség. A nemzeti szabadalmi jogokat harmonizáló 98/44/EK irányelv és az ESZE a konkrét kérdésben szövegszerűen azonos rendelkezéseket tartalmaznak, az ESZH Kibővített Fellebbezési Tanácsa azonban 2016-ban más következtetésre jutott^[56] a konkrét jogértelmezési kérdésben, mint ugyanabban az évben később az Európai Bizottság^[57] és a tagállamok többsége, amelyet tanácsi következtetésekben^[58] is megerősítettek (az Európai Unió Bírósága még – előzetes döntéshozatali eljárás híján – nem nyilatkozott arról, hogy az irányelv adott szabályának mi a pontos tartalma). Az ESZSZ Igazgatótanácsa a politikai konszenzus által övezett, de a Kibővített Fellebbezési Tanács álláspontjával ellentétes értelmezést a Végrehajtási Szabályzat 28. szabályának módosításával kívánta 2017-ben érvényesíteni, egy konkrét biotechnológiai szabadalmaztatási ügyben azonban 2018 decemberében egy Műszaki Fellebbezési Tanács felülbírálta az ESZH által az új szabály alkalmazásával hozott elutasító döntést arra hivatkozással, hogy a Végrehajtási Szabályzat újonnan elfogadott rendelkezése ellentétben áll az ESZE szabályaival. A Fellebbezési Tanács döntésében a – formálisan kötőerővel valóban nem rendelkező – bizottsági jogértelmezést figyelmen kívül hagyta, és bár utalt arra, hogy az Európai Unió Bíróságának értelmezésével vélhetően nem tenné ugyanezt, alapvetően az európai szabadalmi rendszer alapját képező jogrend autonómiáját és ehhez kapcsolódóan az ESZE elsőbbségét hangsúlyozta saját gyakorlatában. Az sem változtatott ezen, hogy számos szerződő állam (például Németország, Franciaország, Hollandia és Olaszország) kifejezetten megjelenítette nemzeti szabadalmi jogában az érintett találmánytípus kizártságát a szabadalmi oltalomból. A Kibővített Fellebbezési Tanács 2020 májusában G 3/19. számú döntésében – a jogfejlődésre hivatkozva felülbírálva korábbi döntéseit – feloldotta ugyan az értelmezések közötti ellentmondást (és a Végrehajtási Szabályzat 28. szabályának módosítását alkalmazhatónak ismerte el, ezzel – a 2017. július 1-jét megelőzően megadott európai szabadalmakra nem vonatkozóan – kizárva a lényegében biológiai eljárásokkal előállított növények és állatok szabadalmazhatóságát), a különböző értelmezések elvi lehetősége ugyanakkor továbbra is fennmaradt.

3.7.2. Az európai szabadalmi rendszer viszonya a nemzeti szabadalmi jogokkal

[65] Az európai szabadalmi rendszer létrehozatalának nem volt célja, hogy a nemzeti szabadalmi rendszereket felváltsa. Sokkal inkább a nemzeti szabadalmi rendszerekre építő regionális szabadalmi rendszer kiépítése lebegett az ESZE kidolgozóinak szeme előtt, ahol az európai és nemzeti szabadalmak együttélése és egymást kiegészítő jellege biztosítja a bejelentőknek a számukra legelőnyösebb oltalomszerzési mód kialakítását.^[59] A jelenlegi európai szabadalmi rendszer nem is működhetne az egyes szerződő államok nemzeti szabadalmi joga nélkül: a megadott és hatályosított európai szabadalmak alapvetően a nemzeti szabadalmakkal azonos hatállyal bírnak, így a nemzeti szabadalmakra vonatkozó szabályok a *post-grant* szakaszban az európai szabadalmakra is alkalmazhatóvá válnak.^[60]

[66] A nemzeti szabadalmi jogokban találhatóak azok az *interface*-szabályok is, amelyek az európai szabadalmakra vonatkozó rendelkezéseknek a nemzeti szabadalmi rendszerekhez való illeszkedését hivatottak biztosítani – elsősorban azokban a kérdésekben, ahol a nemzeti iparjogvédelmi hatóságnak is vannak feladatai az európai szabadalmi bejelentés vagy európai szabadalom kapcsán. Ezeknek az illeszkedési szabályoknak egy része tekintetében az ESZE kifejezetten felhatalmazást ad a szerződő államoknak a nemzeti szabályaik kidolgozására (ahogy ez a nyelvi rezsím kapcsán is látható volt), adott esetben meghatározva a szabályozási kereteket

is (például az ideiglenes oltalom terjedelme tekintetében). A fenti alapvető „hasonulási” szabályon túl idetartoznak az európai szabadalmi bejelentés benyújtására, az európai szabadalmi bejelentés közzétételével keletkező ideiglenes oltalom előfeltételeire és tartalmára, az európai szabadalmi bejelentés nemzeti bejelentéssé való átalakítására, a hatályosításhoz szükséges fordítási követelményekre és a fordítások kijavítására, valamint az európai szabadalmak fenntartására (ideértve a nemzeti díjmértékeket is), megvonására és megsemmisítésére vonatkozó rendelkezések (adott esetben a nemzeti eljárás felfüggesztés lehetőségére való utalással). A felsorolt jogintézmények többségének a nemzeti hatósági tájékoztatásokban és lajstromokban megjelenítendő adatok kapcsán is van jelentősége, az európai szabadalmi bejelentésekkel és megadott szabadalmakkal kapcsolatban ugyanis az iparjogvédelmi hivatalok hivatalos lapjaiban speciális meghirdetésekre és közzétételekre van szükség (például az ideiglenes oltalom érdekében történő igénypont-meghirdetés, a hatályosítás vagy a központosított eljárások eredményei miatt), a hatályosított európai szabadalmakat pedig a nemzeti lajstrom (adott esetben „külön része”) tartalmazza.

[67] Az európai szabadalmi bejelentések bizonyos esetekben nemzeti szabadalmi bejelentésekké alakíthatóak át. Ez a lehetőség akkor hasznos a bejelentő számára, ha az európai bejelentését az ESZH egyébként elutasítaná vagy visszavontnak tekintené, a nemzeti bejelentéssel (vagy bejelentésekkel) azonban az egyes szerződő államokban megmentheti az oltalmi igényét. Az ESZE csak akkor teszi kötelezővé az átalakítás megengedett tételét a szerződő államoknak, ha az európai bejelentést a nemzeti hatóságon keresztül teszik meg, és azt a szerződő állam hivatalának késlekedése miatt nem továbbítják határidőben az ESZH-hoz. A többi átalakítási eset meghatározását az ESZE a nemzeti jogalkotóra bízta – Magyarországon a fenti eseten kívül a hivatalos nyelvek egyikére történő fordítás benyújtásának elmulasztása, illetve a bejelentési és kutatási díj megfizetésének elmulasztása esetén visszavontnak tekintett európai bejelentéseket lehet hazai bejelentéssé átalakítani.

[68] Végül vannak olyan kérdések is, amelyekkel összefüggésben az ESZE általánosságban utal az adott európai szabadalmi bejelentésre irányadó nemzeti jogokra (például a bejelentés benyújtására jogosult társasági formák kapcsán vagy a bejelentések forgalomképességére és megterhelhetőségére vonatkozóan).

[69] A nemzeti és az európai szabadalmi rendszerek – a korábban említett, egymást kiegészítő jellegüket kidomborítva – az elsőbbség érvényesítése kapcsán is kapcsolódnak egymáshoz. A nemzeti szabadalmi bejelentések jellemzően az elsőbbséget megalapozó első bejelentések, amelynek eredményeképpen a bejelentő alacsony költséggel, saját országában, saját nyelven és az elsőbbségi év lejártát megelőzően kaphat visszajelzést a nemzeti hatóságtól arról, hogy a bejelentésben feltárt találmány megfelel-e az oltalomképeségi feltételeknek (azaz az ipari alkalmazhatóságon túlmenően, a technika állásának meghatározását követően újak és feltalálói tevékenységen alapulónak tekinthető-e). Ezt követheti – pozitív visszajelzés, például egy szabadalmazhatóságot előrejelző írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés kézhezvétele esetén – az európai vagy nemzetközi szabadalmi bejelentés megtétele, amelyben a nemzeti bejelentés elsőbbségét igénylik. Ezeknek a bejelentéseknek – még a döntési helyzetek idővonalon való szétterítése ellenére is – már jóval nagyobb költségvonzata van (mind a fordítások, mind a többszöröződő eljárási és képviselési díjak, majd fenntartási díjak folytán), így a nemzeti bejelentéshez társuló időbeli haladék (az elsőbbségi év) és többletinformáció jelentős segítséget nyújthat egy találmánnyal kapcsolatos szabadalmazási tervek pontosításához. Ilyen szempontból a nemzeti szabadalmi rendszerek komoly szűrő funkcióval is rendelkeznek, mivel – egy korai szakaszban történő visszajelzéssel – távol tartják az oltalomképtelen találmányokat a nemzetközi oltalomszerzési rendszerektől.

[70] Az ESZE kifejezetten a nemzeti jogokra bízta azt is, hogy mennyiben és milyen feltételekkel engedik ugyanarra a találmányra nézve párhuzamosan európai és nemzeti szabadalmi oltalom megszerzését, ha a két bejelentést ugyanazon a napon tették meg, vagy a két bejelentés kapcsán

ugyanazt az elsőbbségi napot érvényesítik.^[61]

[71] Az ESZE és a nemzeti szabadalmi jogok viszonyának vizsgálatakor nem hagyható figyelmen kívül az a jelentős harmonizációs hatás a szabadalmazhatósági feltételekkel összefüggésben, amely nem jogi kötelezettség alapján, hanem az európai szabadalmi jog összehangolásának célkitűzése jegyében történt. Az ESZE elfogadásának hatására a szerződő államok szabadalmi jogaiban is egymással meghatározó vonásaikban egybevágó anyagi jogi szabályok jelentek meg, és az ESZE 2000 elfogadását követően is jellemző volt, hogy a nemzeti szabadalmi jogokban a szabadalmazhatóság kapcsán az ESZE módosításai is leképeződtek (például a további indikációs találmányok oltalmazhatósága kapcsán).^[62]

[72] A szabályozási környezetben túlmenően az ESZH és a nemzeti szabadalmi hivatalok olyan – külön kooperációs megállapodásokon alapuló – együttműködési formákat is megvalósítottak (és fejlesztenek tovább folyamatosan), amely Európai Szabadalmi Hálózat néven segíti a szabadalmi kutatási és vizsgálati munka duplikációjának elkerülését, illetve a nyilvános adatbázisok összekapcsolását. Ezzel kapcsolatban beszédes, hogy az EU Tanácsának 2009 decemberében elfogadott következtetései „*enhanced partnership*” néven kifejezetten olyan együttműködést irányzott elő az ESZH és a nemzeti hivatalok között, amely – a jövőben létrehozandó, akkor még „közösségi szabadalomnak” nevezett egységes hatályú oltalom ESZH általi megadásának tervein túl – a nemzeti hivatalok munkájára építve kívánta az európai szabadalmi eljárások gyorsaságát és hatékonyságát, illetve a megadott szabadalmak minőségét növelni. Ennek jegyében az ESZH felhasználhatja a nemzeti hivatalok által az elsőbbségi bejelentések kapcsán elvégzett kutatás eredményeit, a nemzeti hivatalok pedig hangsúlyos szerepet vállalhatnak az innováció helyi támogatásában, ideértve a szellemi tulajdonnal kapcsolatos tudatosságnövelést, valamint – testreszabott szolgáltatásokkal és tanácsadással – a kis- és középvállalkozások célzott támogatását.

[73] A Központosítási Jegyzőkönyv^[63] bizonyos korlátozott esetekben fordított irányú együttműködésről is rendelkezik: lehetővé tette ugyanis az európai szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatos újdonságkutatási és vizsgálati munka kiszervezését is olyan nemzeti hivataloknak, amelyek az ESZH hivatalos nyelveinek egyikén járnak el – ezek a szabályok azonban a beépített „*phasing out*” rendelkezések miatt már nem alkalmazhatóak, és ennek folytán idejélműltnek tekinthetők.^[64]

[74] Az ESZH részvételével zajló együttműködések kapcsán említést érdemel, hogy ezek nem állnak meg a szerződő államok körének határainál – a világ öt legnagyobb szabadalmi hivatalát tömörítő IP5^[65] körben folyó koordinációs és harmonizációs törekvések, az Egyesült Államok és Japán szabadalmi hivatalaival folytatott Trilateral együttműködés, az Európai Unió Szellemi Tulajdoni Hivatalával (EUIPO) és a WIPO-val folytatott, egyre intenzívebbé váló kooperációs projektek, továbbá a *Patent Prosecution Highway* (PPH) partnerekkel létesített hálózatos eljárásgyorsítási kezdeményezés egyaránt az innováció eredményeinek minél hatékonyabb oltalmazását kívánják elősegíteni, az ezekkel kapcsolatos információk minél szélesebb körben való elérhetőségének biztosítása mellett. Mindemellett az ESZH aktív szerepet játszik a B+ csoport elnevezésű informális országcsoportban is, amely elsősorban a nemzetközi szabadalmi anyagi jogi harmonizáció előkészítését vállalta magára.

[75] Összefoglalva elmondható, hogy az ESZE és a nemzeti szabadalmi jogok kölcsönhatásából és szerves együttalkalmazásából is látszik: a nemzeti és európai szabadalmak egymást kiegészítő rendszerek. Az európai szabadalmi rendszer szilárd megalapozását megteremtő nemzeti szabadalmi rendszerek elsősorban a helyi vállalkozások számára előnyös „*gateway*”, „*szűrő*” vagy „*ugródeszka*” funkciója – kiegészülve a nemzeti szabadalmi hivatalok kialakulóban lévő innovációtámogatási szerepkörével – a helyi iparjogvédelmi hatóságokat fontos szereplővé avatják a versenyképesség előmozdításában.

3.7.3. Különmegállapodások

[76] Az ESZE IX. része rendelkezik a szerződő államok egy csoportja által megköthető különmegállapodásokról. A legtöbb ezzel kapcsolatos rendelkezés az egységes hatályú szabadalmak létrehozataláról szól: a szerződő államok meghatározott köre megállapodhat abban, hogy ahol a megadott európai szabadalmak a területükre nézve egységes hatállyal bírnak, ott már az ESZH általi megadás is csak együttesen, az összes ilyen megállapodásban részes államra nézve történhessen.^[66] Az ilyen megállapodásokból eredő, ESZH-ra bízott többletfeladatokhoz az ESZH-ban külön szervezeti egység és egy azt felügyelő különbizottság is rendelhető, a végrehajtás költségeit pedig a különmegállapodásban részes államok viselik. Az egységes hatályt előírányzó államok odáig is elmehetnek, hogy előírják: már megjelölni is csak közösen lehet ezeket, illetve bármelyikük megjelölése a többi fél megjelölésének minősül.^[67]

[77] A különmegállapodások további, az ESZE által megengedett válfajait jelentik

- az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogviták elbírálására létrehozható közös bíróságokról szóló szerződések,
- a bíróságok vagy más igazságszolgáltatási hatáskörökkel rendelkező szervek részére szabadalmi kérdésekben véleményeket adó közös intézmények felállításáról szóló megállapodások,
- a fordítási követelmények enyhítéséről szóló megállapodások (mint amilyen a Londoni Megállapodás is), valamint
- azok a szerződések, amelyek alapján a hatályosításhoz szükséges fordításokat az ESZH-nál is be lehet nyújtani, amely ezek közzétételét is vállalja.

3.7.4. Az európai szabadalmak és a nemzetközi szabadalmi bejelentések viszonya

[78] Az európai szabadalmi rendszer sajátossága az is, hogy szervesen illeszkedik a PCT rendszerbe (az ESZE pedig külön részben szabályozza a kapcsolódási szabályokat). Így az európai és a nemzetközi szabadalmi bejelentések nem egymással „versengő”, egymást kizáró opciókat jelentenek, hanem úgy is tehető nemzetközi bejelentés, hogy abban – ha a bejelentő európai szabadalmat is szeretne szerezni – az ESZH akár megjelölt, akár kiválasztott hivatalként^[68] fel van tüntetve (ez az ún. Euro-PCT bejelentés, amely az európai bejelentést is magában foglaló nemzetközi bejelentést jelenti). Ilyenkor a nemzetközi bejelentés második („regionális”, azaz európai, ESZH előtti) szakaszba léptetése gyakorlatilag a nemzeti szakaszba léptetésnek felel meg. Ilyen esetekben az ESZH végzi el a nemzetközi bejelentés érdemi vizsgálatát az európai szabadalom megadhatósága kapcsán, és ezt követően az oltalom az európai szabadalmakra vonatkozó szabályok szerint hatályosítható az egyes szerződő államokban.

[79] Az ESZH a PCT rendszerében a nemzetközi szabadalmaztatási eljárás „origóját” jelentő átvevő hivatalként, valamint – az erről szóló, WIPO-val kötött megállapodás alapján – nemzetközi kutatóhatóságként (ISA), illetve nemzetközi elővizsgálati hatóságként (IPEA) is eljárhat a PCT-bejelentés elbírálásának első, nemzetközi szakaszában. Ha az ESZH végezte a nemzetközi kutatást, a későbbi fázisokban az ESZH által végzett hasonló munka kapcsán díjkedvezmények érvényesíthetőek.

[80] A nemzeti, európai és nemzetközi bejelentések – elsőbbség igénylésével, az első bejelentés megtételétől számított egy éven belül – egymásra is építhetőek. Nemzeti szabadalmi bejelentés elsőbbségének érvényesítésével is tehető akár európai, akár Euro-PCT jellegű nemzetközi bejelentés. Ebben az esetben a nemzeti eljárásban kapott első kutatási jelentés, illetve írásos vélemény alapján hozható meg a döntés arról, hogy érdemes-e nemzetközi bejelentést tenni, illetve ha igen, azt milyen módosításokkal érdemes benyújtani. Az ESZH mindezen túl a „PCT Direct” utat is népszerűsíti, ahol az első bejelentés kapcsán végzett kutatást az ESZH végzi, és az erre kapott visszajelzés alapján átdolgozott, másodikként megtett PCT bejelentésben is az ESZH

van nemzetközi kutatóhatóságként kiválasztva. Az átdolgozás pontos leírásával ellátott második bejelentés kapcsán az ESZH jelentős díjkezdményeket biztosít és gyorsabban is jár el, a nemzetközi bejelentés sikere pedig – a korábbi visszajelzés információtartalma miatt – valószínűbbé válik.

[81] A Központosítási Jegyzőkönyv egyik funkciója az volt, hogy az ESZE szerződő államainak szabadalmi hivatalai – bizonyos kivételektől eltekintve – ne végezzenek a PCT rendszerében a WIPO számára nemzetközi kutatóhatósági vagy elővizsgálati hatósági tevékenységeket, hanem hagyják azt az ESZH-ra. A kivételek alapját az képezheti, ha az érintett nemzeti hivatal országának hivatalos nyelve eltér az ESZH hivatalos nyelveitől. A PCT-hatóságként eljáró nemzeti hivataloknak ilyen esetben is korlátozniuk kell azonban a tevékenységüket a saját országukban vagy velük közvetlenül szomszédos országban állampolgársággal vagy honossággal rendelkező bejelentők nemzetközi bejelentéseire. Az Igazgatótanács külön engedélye alapján ez a tevékenység kiterjeszhető az olyan, nem ESZE-tag országokból származó nemzetközi bejelentésekre is, amelyeknek a hivatalos nyelve megegyezik az érintett nemzeti hivataléval.

[82] Ezek a kivételek tették lehetővé azt, hogy Lengyelország, Csehország, Szlovákia és Magyarország szabadalmi hivatalainak részvételével 2016. július 1-jén megkezdhette tevékenységét a Visegrádi Szabadalmi Intézet (VSZI),^[69] amely – egyfajta virtuális hivatalként, a négy hivatal szabadalmi elbírálóinak kapacitását „pool”-ba rendezve és felhasználva – PCT-hatóságként a régió bejelentői számára költséghatékony nemzetközi kutatási és elővizsgálati tevékenységet végez, a regionális nyelveken tartva velük a kapcsolatot.

4. Az európai szabadalmi rendszer kritikája

4.1. A szabadalmi rendszer előtt álló kihívások

[83] Azok a trendek és kihívások, amelyekkel a szabadalmi rendszernek az utóbbi évtizedekben globálisan szembe kell néznie, az európai szabadalmi rendszert is érintik – ezért ezekre is érdemes itt röviden kitérni.^[70]

[84] A technológia robbanásszerű fejlődése és ennek kapcsán a verseny élénkülése, a piacok globalizációja és a szellemi tulajdoni fronton különösen kiélezett „kereskedelmi háborúk”, illetve az új technológiai irányok (mesterséges intelligencia, *blockchain*, *Internet of Things*) és az ezek által felvetett – többek között a szabadalmazhatósággal, a feltalálói minőséggel és az oltalomképességgel egyéb kérdéseivel összefüggő – kérdések, továbbá a szabványosítási folyamatok a szabadalmi aktivitást makroszinten is gyökeresen átalakítják. Egyfelől az oltalom alá helyezni kívánt találmányok száma ugrásszerűen megemelkedett, és ezzel a piaci eszközként használt szabadalmak iránti kereslet is megnőtt, másfelől pedig egyre inkább élénkül a minél több piacon való kizárólagosság megszerzése iránti igény, és ennek megfelelően az ugyanazt a találmányt leíró, több helyen párhuzamosan (akár regionális úton, akár a PCT alapján, akár a kettő kombinációjában) benyújtott szabadalmi bejelentések száma is növekedett. Az egyre növekvő bejelentési számok – az ebből fakadó „backlog” ledolgozása érdekében – világszinten a szabadalmi hivatalok hatékonyabbá tételét és a hivatalközi, munkamegosztási célú együttműködések létrehozatalát vagy megerősítését teszik szükségessé. Az egyébként is időigényes szabadalmi eljárások elhúzódása a függő jogi helyzet – azaz amíg a közzététellel keletkező ideiglenes oltalomról nem tudható, hogy véglegessé válik-e, vagy a bejelentést elutasítják – meghosszabbodásával jár, az ezzel járó jogbizonytalanság pedig olyan piaci „veszélyzónákat” hozhat létre, amelyek adott esetben éppen a szabadalmi rendszer által serkenteni hivatott innovációs folyamatokat akadályozzák. Nem csupán a függőben lévő bejelentések, hanem a megadott szabadalmak is okozhatnak piaci zavarokat, ha egy technológiai területen nagyon sok kizárólagos jog koncentrálódik: az áttekinthetetlen, és emiatt jelentős jogvita kockázatot hordozó „szabadalmi bozótosok” elriaszthatják azokat a vállalkozásokat, amelyek számára a szabadalomtisztasági vizsgálatok túl sok erőforrást emésztenének fel, a pereskedési

rizikót pedig nem kívánják vállalni. Szintén fékező hatással járhat, ha egy szabadalmakat felvásárló „*non-practising entity*” (NPE)^[71] csupán piaci bevételszerző eszközként használja az oltalmat, a technológia valódi hasznosítása nélkül.

[85] A szabadalmak számának megugrásából más gazdasági hatások is következnek, amelyek – a kutatás-fejlesztési tevékenység jelentős erőforrás-szükséglete mellett – a szabadalmak hasznosításának mintázatait is átalakítják. A keresztlencsi, *patent pool*ok, szabványokba foglalt szabadalmak (és az ezekhez kapcsolódó licenciadási kötelezettségek), valamint a nyílt innovációs modellek új értékesítési módokat hoznak létre a piacon, a szabadalmak pedig – bizonyos szektorok, mint például a gyógyszeripar kivételével – a kizárólagos piaci pozíció megőrzésére hivatott „tűzfal” helyett egyre inkább stratégiai eszközzé válnak. Ez a trend egyre nagyobb teret enged a kollaboratív jellegű ipari együttműködéseknek (nemritkán közfinanszírozású kutatóhelyek részvételével) is, amelyet a nemzeti és regionális kutatás-fejlesztési szakpolitikák is támogatnak.

[86] A kvantitatív kérdések mellett a szabadalmi rendszernek minőségi problémákkal is meg kell birkóznia. Az oltalomképességi feltételek (különös tekintettel a feltalálói tevékenységre) vizsgálatának szűkebb körű vizsgálataiban a figyelem középpontjában vannak minden nagyobb szabadalmi hivatal gyakorlatában, a „triviális” találmányokra adott iparjogvédelmi oltalmak ugyanis ugyancsak a szabadalom jogintézménye által támogatni kívánt folyamattal ellentétes irányba hatnak. Ugyanígy kiemelt jelentősége van az oltalmi kör pontos – és a szükségesnél nem bővebb – meghatározásának, illetve a feltárási követelmény szigorú és következetes érvényesítésének. A szabadalmakkal kapcsolatos minőség kérdéskörének jelentőségét jól jelzi az is, hogy a WIPO Szabadalmi Állandó Bizottságának^[72] napirendjén szinte rögzített elemként szerepel. Az ESZH vezetését a 2010-es évek közepétől kezdve érték olyan kritikák,^[73] hogy a produktivitás növelése (és az eljárások minél gyorsabb lezárása) érdekében az ESZH az újdonságkutatás és az érdemi vizsgálat színvonalából enged. Ez az áldozat – különösen a magasnak mondható díjmértékek fényében – nem megengedhető, hiszen csak a jó minőségű (azaz az oltalomképességi feltételeknek maradéktalanul megfelelő, pontosan lehatárolt oltalmi körrel rendelkező) szabadalmak szolgálják a közérdeket és az európai innovációpolitika céljait: az érvénytelen szabadalmak a versenytársakra is bénító hatással vannak, ha pedig jogvita alakul ki és a szabadalom megsemmisítésére vagy korlátozására kerül sor, akkor a megadott szabadalmakban való bizalom is csorbul. Az ESZH tagadta, hogy az aggályoknak lenne valóságalapja, és jelentéseiben a hivatal modernizációjához kötötte a „kibocsátás” – változatlan színvonalon történő – növekedését.

[87] A spektrumnak a szabadalmak átalakuló stratégiai hasznosításával átellenben lévő végén, a kis- és középvállalkozások oldalán a szellemi tulajdon védelmének eszközrendszerével kapcsolatban tapasztalható nagymértékű információs aszimmetria áll. A kisebb méretű, adott esetben induló fázisban lévő innovatív vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága, valamint a szellemi tulajdonjogok megszerzésére, fenntartására és érvényesítésére fordítható eszközei általában rendkívül korlátozottak. Ezeknek a vállalkozásoknak a célzott támogatása jellemzően a modern innovációpolitika egyik kiemelt célkitűzése.

4.2. Az európai szabadalmi rendszer főbb előnyei és hiányosságai

[88] Az európai szabadalmi rendszer az országoként külön-külön igényelhető szabadalmi oltalomhoz képest rendkívül sok előnnyel bír. Vitathatatlan, hogy a számos országra nézve egyetlen eljárásban megszerezhető szabadalom igen vonzó lehetőség, amely jelentősen megkönnyíti az iparjogvédelmi oltalom territorialitásának meghaladását, és amely innovációtámogatási szempontból indokolja a szerződő államok szabadalomengedélyezési monopóliumáról való lemondással járó szuverenitásátruházást.

[89] Az ESZH működéséből következően nem csupán a konkrét oltalomszerzés válik könnyebbé, de a hatalmas mennyiségű szabadalmi információ, amely az európai hatóságnál összegyűlik, és amelyeket az ESZH ingyenes és kutatható adatbázisokba rendez, a tudomány haladását is szolgálja;

a műszaki innováció eredményeinek jelentős részét pedig strukturáltan teszi hozzáférhetővé. A szerződő államok nemzeti hivatalaival és az ESZH nemzetközi partnerszervezeteivel való együttműködések eredményeképpen további szinergiák szabadulnak fel, amelynek nyomán – egyebek mellett – csökkenthetővé válik az újdonságkutatási munka egymástól függetlenül, párhuzamosan való elvégzéséből eredő erőforrás-pazarlás is – az adatbázisok információtartalma pedig tovább bővíthető. Az ESZH ugyanakkor nagy hangsúlyt fektet a szellemi tulajdonvédelmi rendszerrel kapcsolatos tudatosságnövelésre is, amelyet oktatási programokkal és tájékoztatási eszközökkel valósít meg.

[90] Az ESZH előtti eljárás egyetlen nyelven folyik ugyan, az európai szabadalmi rendszer Achilles-sarkát mégis a nyelvi rezsim jelenti, amely a kontinens kulturális és nyelvi sokszínűségéből adódóan nehezen tehető úgy költséghatékonyra, hogy az a szabadalmi bejelentők, a szabadalmasok és a szabadalom megsértésétől tartózkodni kötelezett személyek számára egyaránt előnyös legyen – a szükséges jogi garanciák (ezekből a legfontosabbak: saját nyelven való hozzáférés, valamint a szabadalmas felelőssége a fordítások helyességéért) beépítésével. Egyfelől a szabadalmi bejelentéseket – ha eredetileg nem angolul, franciául vagy németül készültek – az elbíráláshoz le kell fordítani ezeknek a nyelveknek az egyikére, másfelől pedig gondoskodni kell arról, hogy az előírt fordítások rendelkezésre álljanak akkor, ha a megadott európai szabadalmakat a jogosultak a különböző megjelölt országokban „aktiválni” kívánják. Jogvita esetén további fordítási kötelezettségek is keletkezhetnek a szabadalmas oldalán, de a szabadalomtisztasági kutatások során a versenytársakra is hárulnak fordítási költségek, ha nem minden dokumentum áll rendelkezésre az általuk értett nyelvek egyikén.

[91] A rendkívül speciális nyelvezettel íródott – az adott műszaki terület terminológiáját használó és a precizitást messzemenőig megkövetelő – szabadalmi iratok fordítása, valamint az egyes részes államokban lefolytatott hatályosítási eljárások (a képviseleti díjakkal együtt számítva) igen komoly költségfaktort generálhatnak. Igaz ugyan, hogy a komoly iparjogvédelmi portfólióval rendelkező nagyvállalatok számára nem az iparjogvédelmi oltalomszerzési költségek képezik a meghatározó szempontot a szabadalmazási döntéseikben, az egyéb kategóriába tartozó potenciális bejelentők körében azonban – különösen egyéni feltalálók vagy kis- és középvállalkozások, illetve tőkeszegényebb entitások, például közfinanszírozási kutatóhelyek esetében – a fordításokkal járó terhek visszatartó hatással lehetnek a szabadalmaztatási aktivitásra.^[74]

[92] Az európai szabadalmi rendszert érő másik visszatérő kritika annak komplexitásával és töredezettségével áll összefüggésben, amely különösen a megadást követő időszakra vonatkozik: a szerződő államokban megadott nemzeti szabadalmakkal való azonos hatály, és az ebből eredő sajátosságok korántsem egy „egységes” rendszert rajzolnak ki. Mindez elsősorban a megsemmisítési és jogérvényesítési eljárások külön-külön, szerződő államonként való megindításának szükségszerűségében nyilvánul meg, de idetartozik az európai szabadalommal összefüggő jogosult- és adatváltozások nemzeti lajstromokban való átvezetése vagy a licenciák bejegyeztetése, és nem utolsósorban az országonként fizetendő fenntartási díjak mértéke és kezelése is.

[93] Az európai szabadalmi rendszer bonyolultsága és költségei a más piacokkal (elsősorban az Egyesült Államokkal és az ott szerzhető, minden szövetségi állam területére nézve egységes szabadalommal) való – igen gyakori – összehasonlításban versenyképességi hátrányokkal is járhatnak. Még akkor is így van ez, ha az ESZSZ esetében nyílt rendszerről beszélünk, azaz harmadik országokból származó bejelentők is ugyanolyan feltételekkel szerezhetnek európai szabadalmat, mint a szerződő államokban honos feltalálók és jogutódjaik (amely lehetőséggel a külföldi vállalkozások nagy százalékban élnek is^[75]).

[94] Az európai szabadalmi rendszer ismertetett sajátosságai miatt nem is jellemző, hogy a szabadalmasok valamennyi szerződő államban hatályosítanák európai szabadalmaikat (mint ahogy a fenntartási hajlandóság is változóan alakul). Egy európai szabadalmat jellemzően csupán néhány,

a szabadalmas számára kulcsfontosságú piacon hatályosítanak, lemondva a „páneurópai” oltalomról.^[76]

[95] Az európai szabadalmak hatályosítása kapcsán tárgyalt Londoni Megállapodás – és annak végrehajtása az egyes részes államokban – jelentős költségcsökkenést eredményez ugyan a fordítási kiadások kapcsán, de nem szünteti meg, csupán mérsékeli az európai regionális oltalomszerzésre rakódó terheket,^[77] a rendszer komplexitásából és a megadást követő szétaprózódásból adódó negatív hatásokat pedig nem eliminálja.

[95] A hatályosított európai szabadalmak bitorlása esetén indított bírósági eljárások kapcsán is sok kritika fogalmazódik meg az európai szabadalmi rendszerrel szemben, elsősorban a jogérvényesítés „töredezettségét” kárhóztatva.^[78] Igaz ugyan, hogy a megadott szabadalmaknak csupán átlagosan 1-3%-a válik valamilyen jogvita tárgyává, ezek az ügyek azonban általában értékes technológiákhoz kötődnek, nagy perértékűek, és a joggyakorlatra tett hatásuk miatt komoly visszhangot váltanak ki az érintett szektorban.

[96] Az európai szabadalmak országokénti peresíthetősége kapcsán a következő főbb problémákat szokás megemlíteni:^[79]

- a többszöröződő bírói eljárások (hiszen az európai szabadalmak szerződő államonként különálló oltalmakra bomlanak, a bíróságok pedig – jellemzően – csak a saját joghatóságuk alá tartozó területre nézve állapíthatnak meg bitorlást, illetve jogkövetkezményeket), és ehhez kapcsolódóan
- a határon átnyúló igények érvényesíthetlenségét,^[80]
- az abból fakadó bizonytalanságot, hogy a különböző országok bírói fórumai ugyanazt a döntést hozzák-e azonos bitorlási tényállások esetén,
- a „*forum shopping*” jelenségét, valamint
- a perveteli taktikákból eredő késedelmeket.^[81]

[97] Az egyes országokban nagy eltérések figyelhetők meg a pereskedési költségekben is mind a bírósági eljárásokhoz kapcsolódó illetékek, mind a képviselők munkadíja kapcsán – különösen a kontinentális országok és az Egyesült Királyság között van nagy szakadék,^[82] de a kelet-közép-európai országok és más európai uniós tagállamok között is jelentős különbségek vannak a szabadalmi perek (és általában a bírósági jogérvényesítés) költségszerkezetében. Ebből következően a több országban indított szabadalmi perek számos szabadalmas (vagy akár védekező pozícióban lévő, vagy egy szabadalom érvényességét megkérdőjelezni kívánó entitás) számára vállalhatatlan terhet jelentenek.

[98] A több országot érintő ügyekben a jelenlegi szabadalmi bíraskodási rendszer keretei között is számtalanszor előfordul ugyanakkor, hogy elég egy vagy két jelentősebb fórumon (például Németországban, Franciaországban, Hollandiában vagy az Egyesült Királyságban) megvívni a csatát ahhoz, hogy a jogvita a fennmaradó érintett államokban megegyezéssel záruljon le.

4.3. Az Európai Szabadalmi Szervezettel kapcsolatos intézményi kritikák

[99] Az európai szabadalmi rendszert érő kritikák nem csupán a szabadalmak megadását követő decentralizált modellből eredő problémákra mutatnak rá, de az ESZSZ intézményi működésére, illetve ezen belül az ESZH feletti külső jogi (bírói) kontroll hiányára is, amely az elmúlt években mind az ESZH és az EU viszonya,^[83] mind pedig az ESZH-n belüli munkajogi jogviták rendezése kapcsán terítékre került.

[100] Az ESZSZ mint nemzetközi szervezet – az ESZE-hez kapcsolódó, kiváltságokról és mentességekről szóló jegyzőkönyv értelmében – főszabályként immunitást élvez az ESZSZ intézményeinek otthont adó államok (vagy más szerződő államok) joghatósága alól, a szabadalmi eljárások lefolytatása kapcsán pedig a szerződő államok szuverenitásuk egy részét a szervezetre

ruházták (amely a nemzeti szabadalmakra vonatkozó hatásköreiket azonban nem szüntette meg).

[101] Az immunitásból következően, valamint abból fakadóan, hogy az ESZH – ideértve a Fellebbezési Tanácsokat is – elviekben csupán az ESZE és az az alapján kiadott jogforrások rendelkezéseit alkalmazza, az ESZSZ olyan „jogi vákuumban” működik, ahol a szabadalmi ügyekben valóban nincs a Fellebbezési Tanácsok döntéseit (akár csak közvetett módon is) felülvizsgálni képes független bírói fórum, az ESZSZ-ben felmerülő más típusú jogviták pedig – a belső jogorvoslati fórumok kimerítése után is – csupán laza szálakkal kötődnek a nemzetközi vitarendezési rendszerekhez.^[84]

[102] Az ESZSZ intézményi felépítésével és működésével összefüggésben az elmúlt években megfogalmazódó kételyek és aggályok főbb okai és vonásai – röviden – a következőkben foglalhatóak össze.^[85]

a) Szervezeti, hatáskörmegosztási és strukturális kérdések:

- az egységes hatályú európai szabadalom és az Egységes Szabadalmi Bíróság létrehozatala körüli politikai és jogi feszültségek, amely újból felvetette az ESZSZ és az EU jog viszonyának sarkalatos kérdéseit;
- a Fellebbezési Tanácsok jogállása, függetlenségének garanciái (a 2016-os reformot követően is) és döntéseik külső felülvizsgálhatatlansága;^[86]
- az Igazgatótanács hatáskörei az ESZH elnökének hatásköreivel szemben;
- az ESZSZ-ben meghozott döntések transzparenciája.

b) A munkavállalói jogokkal és ezek érvényesítésével összefüggő kérdések:

- a produktivitás növelésével összefüggésbe hozható, munkaterhet növelő (vagy egyéb módon hátrányosnak tekintett) munkáltatói intézkedések és azok percepciója;
- az egyes alkalmazottakkal és szakszervezeti vezetőkkel szemben elrendelt fegyelmi intézkedésekből fakadó, elszaporodó munkajogi viták; valamint ehhez kapcsolódóan
- az alapjogok érvényesülésének garanciái az ESZH működése során (különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Egyezményére^[87] és az Európai Unió Alapjogi Chartájára^[88]).

4.4. Kísérletek az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésére

[103] Az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztése évtizedek óta szerepel az európai döntéshozók napirendjén, és egyes területeken – mint például az ESZE 2000 létrehozatala^[89] vagy a Londoni Megállapodás – komoly eredmények is születtek.

[104] A két terület, ahol az 1999-es párizsi kormányközi konferencián előirányzott reformok egyelőre még nem valósultak meg, az európai szabadalmi bírászkodás új rendszerének megteremtésében és az egész Európai Unió területére kiterjedő hatályú szabadalmi oltalom létrehozatalában azonosítható. Mindkét – egymással is összefüggő – témában számos, különböző okokból kudarcba fulladt kísérletre került sor: elég csak a „közösségi szabadalom” többször újraéledő projektjére gondolni,^[90] illetve az európai szabadalmi bírósági intézményrendszerrel kapcsolatos változatos reformelképzeléseket felidézni (amelyek több esetben is az egységes szabadalmi oltalomhoz kapcsolódóan jelentek meg).^[91]

[105] A közösségi szabadalomról szóló, 2000-ben kelt rendelettervezet tárgyalásainak 2004-es kátyúba jutására és a fentebb felvázolt jogérvényesítési problémákra tekintettel az Európai Bizottság 2006-ban konzultációt kezdeményezett az európai szabadalmi rendszer jövőjéről. Ennek eredményeire építve 2007 áprilisában közleményt tett közzé, amelyben felvázolta az európai szabadalmi rendszer továbbfejlesztésének lehetséges irányait. A közlemény szerint innovációpolitikai és versenyképességi szempontból is sürgetően szükséges, hogy egyszerű, költséghatékony és jó minőségű, „one-stop-shop” szabadalmi rendszer épüljön ki Európában, mind a szabadalmi bejelentések vizsgálatára és a szabadalmak megadására, mind pedig a szabadalom

megadása után induló eljárásokra, köztük különösképpen a szabadalmi perekre.

[106] Ez volt a kezdete annak a folyamatnak, amely végül – számos fordulatot követően – elvezetett az egységes hatályú európai szabadalomról és annak fordítási követelményeiről szóló európai uniós rendeleteknek a megerősített együttműködés keretében történő elfogadásához, illetve az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló nemzetközi megállapodás létrejöttéhez. Az új – egy „valódi” uniós szabadalomnál kevesebbet nyújtó – szabadalmi jogcím, illetve az új – az ESZSZ szerződő államainak körénél jóval korlátozottabb joghatósággal rendelkező – európai szabadalmi bíróság által képezett reformcsomag annak ellenére nem lépett még az alkalmazás időszakába, hogy minden szükséges jogi és technikai feltétel adottnak vehető. A német alkotmánybíróság előtt 2020 márciusában lezárult eljárás (amely Németország ratifikációját eljárási okokból érvénytelennek nyilvánította), illetve az Egyesült Királyság kilépése az Európai Unióból ugyanis olyan – egyelőre eldöntetlen – kérdéseket vetnek fel, amelyek megválaszolását megelőzően a rendszer elindulása nem lehetséges (vagy nem célszerű).^[92]

5. JEGYZETEK

[1] A jogutódlás, azaz a szabadalmi igény (a bejelentés megtételének joga) átruházása történhet szerződéses alapon, de létezik törvényi jogutódlás is, amelynek legjellemzőbb formája a szolgálati találmány esetén a szabadalmi igény „automatikus” átszállása a feltalálóról a munkáltatóra. Ilyen esetekben a feltalálónak díjazásra való jogosultsága keletkezik. A magyar jogban a szolgálati (és alkalmazotti) találmányokra vonatkozó rendelkezéseket a *találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény* 9–17. §-a tartalmazza.

[2] A szabadalmak jogintézménye mögötti különböző jogpolitikai elméletek más és más elemeket domborítanak ki. A szabadalmak társadalmi-gazdasági szerepének átalakulásáról lásd a 4.1. pontot is. A legelterjedtebbnek tekinthető „társadalmi szerződés” metafora játékelméleti kritikáját (a szabadalmakat inkább a kölcsönösség és a bizalom erősítését szolgáló, az innovációs folyamat szabályozására szolgáló állami eszköznek tartva) lásd többek között Shubha GHOSH: „Patents and the Regulatory State: Rethinking the Patent Bargain Metaphor After Eldred”, *Berkeley Technology Law Journal*, Fall 200), 1315–1388.

[3] Lásd az 1995. január 1-jén hatályba lépett, a *Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesi Egyezmény (WTO Megállapodás) 1.C) mellékletét képező, a szellemi tulajdon-jogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodás*, kihirdette: 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a *Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesi Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről* (a továbbiakban: TRIPS megállapodás) 33. cikkét.

[4] Az Európai Unióban ez a kiegészítő oltalmi tanúsítványokat jelenti, amely a forgalomba hozatalhoz engedélyt előíró szabályozással érintett egyes termékkörök (a gyógyszerek és a növényvédő szerek) kapcsán az engedély megszerzéséhez szükséges (és így az oltalomból eredő kizárólagos jogok kihasználásának tartamát csökkentő) idő kompenzációjának érdekében lehetőséget biztosít a szabadalmi oltalom bizonyos időre való meghosszabbítására.

[5] Az *ipari tulajdon oltalmára létesült, 1883. évi Párizsi Unió Egyezmény*, többször – utoljára 1967. június

14-én Stockholmban – felülvizsgált szövegét kihirdette: 1970. évi 18. törvényerejű rendelet az ipari tulajdon oltalmára létesült uniós egyezmények 1967. július 14-én Stockholmban felülvizsgált, illetve létrehozott szövegének kihirdetéséről.

[6] 1970. évi washingtoni Szabadalmi Együtműködési Szerződés (Patent Cooperation Treaty, PCT), kihirdette: 1980. évi 14. törvényerejű rendelet a Szabadalmi Együtműködési Szerződés kihirdetéséről.

[7] 1995-ben létrejött, moszkvai székhelyű regionális hivatal. A szervezetnek 8 ország a tagja: Örményország, Azerbajdzsán, Tádzsikisztán, Türkmenisztán, Kirgizisztán, Kazahsztán, Oroszország és Belarusz. A hivatalos nyelv az orosz: az ezen a nyelven megtett egyetlen bejelentéssel, egyetlen díj megfizetésével, központosított eljárás során egységes hatályú szabadalom szerezhető mind a nyolc országra nézve. Az EAPO a PCT rendszernek is részese (76%-ban nemzetközi bejelentésben jelölik meg). Külön hatályosítási cselekményre nincs szükség, az egyes országokban a fenntartási díjak meg nem fizetésével lehet „lemondani” az adott területre nézve az oltalomról.

[8] 17 frankofón afrikai ország által létrehozott szervezet szellemi tulajdoni hatósági feladatok ellátására.

[9] Az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i Münchener Egyezmény, illetve annak 2000. november 29-én felülvizsgált szövege. A felülvizsgált szöveget kihirdette: 2007. évi CXXX. törvény az Európai Szabadalmi Egyezmény 2000-ben felülvizsgált szövegének kihirdetéséről. Az Egyezményt 1973. október 5-én írták alá Münchenben; az ESZE 1977-ben lépett hatályba a Benelux államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország és Svájc részvételével.

[10] Az ESZSZ jogelődjének tekinthető az 1947-ben, Hágában a Benelux államok és Franciaország által létrehozott Nemzetközi Szabadalmi Intézet (*Institut International des Brevets*).

[11] A kiterjesztési rendszerekről [további információk](#).

[12] A kiterjesztési országokra nézve [további információk](#). Azokban a kiterjesztési országokban, amelyek időközben szerződő államokká váltak, értelemszerűen már az országnak a bejelentésben való megjelölésével („*designation*”) lehet európai szabadalmi oltalmat szerezni.

[13] A validációs országokra nézve [további információk](#).

[14] Az ESZH-nak egyes részei Hágában vannak elhelyezve, továbbá Berlinben és Bécsben is vannak alirodái. Az ESZSZ-t az ESZH elnöke képviseli.

[15] Az Igazgatótanácsot munkájában az öttagú *Board* (az ESZE 28. cikke alapján működő ún. B28 testület), a *Boards of Appeal Committee*, a *Budget and Finance Committee*, a *Committee on Patent Law*, a *Select Committee*, a *Supervisory Board of the Academy* és a *Technical and Operational Support Committee* segíti. Az Igazgatótanács ülésén a szerződő államok képviselőin, az ESZH elnökén (és szakértőin), a *Board of Auditors* és a *Staff Committee* képviselőin, valamint a Titkárságon kívül a megfigyelői státuszú országok, továbbá kormányközi és nem-kormányzati szervezetek képviselői vesznek részt.

[16] A szervezetben 28 Műszaki Fellebbezési Tanács, egy Jogi Fellebbezési Tanács, a Kibővített Fellebbezési Tanács, valamint a Fegyelmi Fellebbezési Tanács működik.

[17] A reform eredményeképpen a Fellebbezési Tanácsok új – az ESZH többi részétől fizikailag is elkülönülő – ingatlanba költöztek, külön elnök kijelölésére került sor a Kibővített Fellebbezési Tanács mindenkori elnöke személyében, akire az ESZH elnöke speciális hatásköröket delegált, létrejött a Fellebbezési Tanácsok Bizottsága, mint az intézményi kapocs az Igazgatótanáccsal, különös összeférhetetlenségi szabályok születtek, és a Tanácsok díjpolitikája és előmeneteli rendje is változott.

[18] Erről részletesebben lásd a Kibővített Fellebbezési Tanács R 14/11. számú döntését.

[19] Az Egyesült Királyság Szabadalmi Bírósága, a német Szövetségi Bíróság és a német Szövetségi Alkotmánybíróság.

[20] *Emberi Jogok Európai Egyezménye*, kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető

szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

[21] Lásd a Kibővített Fellebbezési Tanács R 8/13. számú ügyben hozott döntésének 2.2. és 2.3. pontja.

[22] Lásd a Műszaki Fellebbezési Tanács T 1063/18. számú ügyben hozott döntését.

[23] Lásd a Kibővített Fellebbezési Tanács G 2/06. számú ügyben hozott döntését.

[24] Avis 1/09, ECLI:EU:C:2011:123.

[25] Lásd a Kibővített Fellebbezési Tanács R 1/10. számú ügyben hozott döntését.

[26] Lásd még a 3.7.1. pontot is. A teljes képhez tartozik az is, hogy az ESZE Végrehajtási Szabályzatának 26. szabálya a 98/44/EK irányelvet kifejezetten az ESZE értelmezésének „kiegészítő forrásaként” jelöli meg.

[27] Az Európai Parlament és a Tanács 98/44/EK irányelve (1998. július 6.) a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról.

[28] Lásd a [64] bekezdést is.

[29] Az európai szabadalmi rendszer reformjának átfogó folyamatát az 1999 júniusában, Párizsban tartott kormányközi konferencia indította útjára. Az itt tervbe vett, az ESZE felülvizsgálatát célzó diplomáciai értekezletet 2000. november 20. és 29. között tartották meg Münchenben, ahol elfogadták az ESZE felülvizsgált szövegét.

[30] *ESZE Végrehajtási Szabályzat* (amelyet az ESZE elválaszthatatlan részének kell tekinteni), kihirdette: 319/2007. (XII. 5.) Korm. rendelet az Európai Szabadalmi Egyezmény 2000-ben felülvizsgált szövegéhez kapcsolódó Végrehajtási Szabályzat kihirdetéséről.

[31] Mindezekről az Országgyűlés az 54/2002. (IX. 13.) OGY határozatával döntött; az Egyezményt pedig a 2002. évi L. törvény hirdette ki. Magyarországnak az Egyezményhez való csatlakozásakor az e csatlakozásból adódó gazdasági, költségvetési, intézményi és egyéb hatások felmérésére hatásvizsgálat készült, amelynek eredményeit – az ESZE átfogó ismertetése mellett – az Szt.-nek az ESZE-csatlakozás miatt szükségessé vált módosításait tartalmazó 2002. évi XXXIX. törvény indokolása mutatta be részletesen.

[32] Az európai szabadalmak érvényességére nézve, azaz az oltalomképeségi feltételek fennállására ugyanakkor – a nemzeti hatóságoknak és bíróságoknak is – az ESZE rendelkezéseit kell alkalmazni.

[33] A magyar szabadalmi törvény, azaz a *találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény* (Szt.) 84/C. §-a azt írja elő, hogy magyar állampolgárok, illetve magyarországi lakóhelyű vagy székhelyű bejelentők kötelesek a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalán keresztül megtenni az európai szabadalmi bejelentést, kivéve, ha abban egy legalább két hónappal korábban benyújtott nemzeti bejelentés elsőbbségét igénylik, és ennek tartalma nem volt olyan, amely a szabadalmi bejelentés minősítését indokolta volna – azaz nem került sor arra, hogy az SZTNH elnöke a bejelentést honvédelmi vagy nemzetbiztonsági érdekből, az erre irányadó eljárásrend szerint minősített adattá tegye. A gyakorlatban ez a szabály szabadalmi jogi szempontból *lex imperfectának* tekinthető: sem a szabadalmi törvény, sem az ESZE nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely az ESZH-nál közvetlenül megtett bejelentés esetén a szabadalmi igény sérelmével járna.

[34] VÖRÖS Imre: „A szabadalom fordításának nyelve – alkotmányossági kérdések” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2001. december, 37–52.

[35] A később tárgyalt Londoni Megállapodás ratifikációja kapcsán az európai szabadalmak nyelvi rezsimjének kérdéseiről, ideértve az alkotmányossági aggályokat és az ezekkel szemben felhozható érveket is, lásd FICSOR Mihály: „A Londoni Megállapodás: bárány farkasbőrben?”, *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2005. december,

[36] Jellemző, hogy a szabadalmi hivatalok különböző programokat dolgoznak ki az átfutási idők csökkentésére (lásd az ESZH „*early certainty*” és PACE-programjait) annak érdekében, hogy a folyamatban lévő eljárások alatt fennálló függő jogi helyzetet lerövidítsék, de az a bejelentői magatartáson is múlik, hogy egy adott bejelentés elbírálása végül mennyi idő alatt fejezhető be.

[37] 2000. évi Londoni Megállapodás, kihirdette: *2009. évi XXIII. törvény a Londonban, 2000. október 17-én kelt, az európai szabadalmak megadásáról szóló Egyezmény 65. cikkének alkalmazásáról szóló Megállapodáshoz való csatlakozásról.*

[38] A Londoni Megállapodásnak **jelenleg 21 részes állama van**. Azokban az országokban, ahol a Londoni Megállapodás hatására (vagy egyszerűen a nemzeti jog olyan rendelkezései alapján, amelyek eltekintenek a fordítási követelményektől) nincs szükség külön fordítások benyújtására az európai szabadalom nemzeti szabadalmakká való egyenértékűvé tételéhez, a hatályosítás automatikusan is bekövetkezhet. Az Egyesült Királyság jó példája ennek: szabadalmi hivatala „szinkronizálja” saját lajstromát az európai lajstrom adataival, és az olyan megadott európai szabadalmakat, amelyeknek a bejelentésében az ország megjelölésre került, külön szabadalmasi aktus nélkül átvezeti. Ezekben az országokban is indokolt lehet ettől függetlenül az európai szabadalom helyi „gondozására” helyi képviselőket megbízni, akik kapcsolatot tartanak a nemzeti hivattal, elvégzik a szabadalom fenntartásához szükséges cselekményeket, illetve eljárnak a post-grant szakaszban felmerülő egyéb ügyekben (jogutódlás, licenciabejegyzés).

[39] A több hivatalos nyelvel rendelkező szerződő államok ki is jelölhetnek egy olyan „célnyelvet”, amelyre a szabadalmat le kell fordítani.

[40] Ahol a megadástól vagy más, a szabadalom hatókörét érintő változások beálltától számítandó határidőkről van szó, ott általában az adott eseményről szóló értesítésnek az Európai Szabadalmi Közlönyben történő meghirdetése számít a határidő kezdő napjának.

[41] Az alkalmazandó nemzeti jogokról **az ESZH egy gyűjtést is közzétesz, ahol egy helyen érhetőek el az információk.**

[42] A hazai gondolkodási folyamatról lásd FICSOR: „A Londoni Megállapodás: bárány farkasbőrben?” (35. j.).

[43] Az ennek elmulasztása esetén alkalmazott szankció a perköltség viselésére vonatkozó szabályok között található: ilyen esetben úgy kell tekinteni, hogy az alperes a perre okot nem adott, amely – a vonatkozó egyéb perjogi feltételek fennállása esetén – a perköltségnek a szabadalmas által való viselésére is vezethet, pernyertességtől függetlenül.

[44] **Az ESZH díjszabályzata.**

[45] Az Egységes Szabadalmi Bíróság (ESZB) létrejötte ebben változást hoz, ez a nemzetközi bírói fórum ugyanis az egységes hatállyal nem rendelkező európai szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákra is joghatósággal bír majd – azoknak a tagállamoknak a tekintetében, amelyek ratifikálták a bíróságról szóló nemzetközi megállapodást. Az ESZB-ről szóló nemzetközi megállapodás ráadásul bizonyos szabadalmi anyagi jogi kérdéseket is szabályoz, amely az érintett kérdésekben az európai szabadalmak hatályára vonatkozó nemzeti szabadalmi jogok harmonizációját is megvalósítja majd (véltetően közvetett hatással bírva a nemzeti szabadalmakra vonatkozó rendelkezésekre is).

[46] *A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló európai parlamenti és tanácsi (2004. április 29.) 2004/48/EK irányelv* rendelkezéseit a magyar jogba átültető szabályok hozták létre a szellemi tulajdoni jogviták bírósági rendezésére – és így a szabadalmi perekre is – azt a speciális rezsimit, amely ezekben az eljárásokban a szellemi tulajdonjogok jogosultjai számára kedvező igényérvényesítési helyzetet teremtenek. Ez – a speciális anyagi jogi követeléseken (pl. adatszolgáltatás, gazdagodás visszatérítése) túlmenően – a polgári ügyekben alkalmazandó általános perrendtartáshoz képest különös eljárásjogi rendelkezésekben is megtestesül, többek között az előzetes bizonyítás, a biztosítékkadás és az ideiglenes intézkedések vonatkozásában.

[47] A szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos büntetőjogi jogérvényesítési harmonizációra vonatkozó, 2005-ben előterjesztett javaslatát a Bizottság – a kérdésben fennálló uniós hatáskörrel szülő viták hatására – 2010-ben visszavonta.

[48] A számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságára vonatkozó irányelvtervezetet az Európai Parlament 2005-ben elutasította, és ebben a kérdésben nem született európai uniós norma – annak ellenére, hogy az irányelvtervezet az előterjesztői szerint éppen a szoftverek szabadalmazhatóság alóli kizárása kapcsán irányzott volna elő világosabb határvonalakat.

[49] Az egységes hatályú európai szabadalomra nézve ezzel együtt célszerűnek tűnik majd egy egységes hatályú kiegészítő oltalmi tanúsítványt („unitary SPC”) is létrehozni.

[50] *Az Európai Parlament és a Tanács 1257/2012/EU rendelete (2012. december 17.) az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, valamint a Tanács 1260/2012/EU rendelete (2012. december 17.) az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködésnek az alkalmazandó fordítási szabályok tekintetében történő végrehajtásáról.*

[51] Spanyolország és Horvátország egyelőre nem csatlakozott a megerősített együttműködéshez.

[52] Lásd pl. „A továbbfejlesztett európai szabadalmi rendszerrel” kapcsolatos tanácsi következtetéseket, amelyet a 2982. Versenyképességi Tanács fogadott el Brüsszelben, 2009. február 4-én.

[53] Lásd az ESZE 33. cikk (1) bekezdésének *b)* pontját. Az Igazgatótanács – egyhangú szavazással – szabadalmi jogi nemzetközi szerződésekhez vagy az európai uniós joghoz való igazodás érdekében módosíthatja az ESZE II–VIII. és X. részeit (ezek az ESZE által szabályozott szabadalmi jogi témák mindegyikét felölelik) anélkül, hogy a nemzetközi megállapodás felülvizsgálata érdekében diplomáciai értekezlet összehívására lenne szükség. A döntés meghozatalától számított 12 hónapon belül azonban bármelyik szerződő állam megvétőzhatja a módosítás hatálybalépését.

[54] *Special edition No. 4, OJ EPO 2007, 33.*

[55] Ennek az intézményi vonatkozásairól, ideértve azt is, hogy az Európai Unió Bíróságával nincsen előzetes döntéshozatali eljárásokon keresztül megvalósuló jogértelmezési kapcsolat, lásd a Fellebbezési Tanácsok jogállásáról szóló részeket, különösen a [23] bekezdést.

[56] Lásd a Kibővített Fellebbezési Tanács G 2/12 (OJ EPO 2016, A27; Tomato II) és G 2/13 (OJ EPO 2016, A28; Broccoli II) ügyekben hozott döntéseit.

[57] A Bizottság közleménye a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló, 1998. július 6-i 98/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv bizonyos cikkeiről, C/2016/6997, HL C 411, 8.11.2016, 3–14.

[58] A Tanács következtetései a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló 98/44/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv bizonyos cikkeiről szóló bizottsági közleményről, 2017/C 65/02, HL C 65, 1.3.2017, 2–3.

[59] Az európai – meglévő és tervezett – oltalmi rendszerek együttéléséről és egymásra gyakorolt hatásáról lásd FICSOR Mihály: „Coexistence of national patents, European patents and patents with unitary effect”, *ERA Forum*, 2013. június, Vol. 14, 1. szám, 95–115.

[60] Az európai és a nemzeti rendszereket összekötő rendelkezésekben az ESZE – 139. cikkének (1)–(2) bekezdéseiben – egyértelművé teszi azt is, hogy a megjelölt szerződő államokban az európai szabadalmi bejelentések és szabadalmak, valamint a nemzeti szabadalmi bejelentések és szabadalmak egymáshoz viszonyítva ugyanolyan korábbi jogokat keletkeztetnek, mintha mindkettő nemzeti szabadalmi bejelentés vagy szabadalom lenne.

[61] Ennek a szabálynak az egységes hatályú európai szabadalom kapcsán is különös jelentősége lesz,

ugyanis a nemzeti jogalkotók döntésén múlik majd, hogy egy adott országban, ahová az új szabadalmi jogcím egységes hatálya kiterjed, lehetséges-e ugyanarra a találmányra nézve „*backup*” jelleggel nemzeti oltalmat szerezni (ezzel egyben az ESZB joghatósága alól is kibújni a nemzeti szabadalom kapcsán).

[62] Jelentős harmonizációs hatása volt a *találmányok szabadalmi oltalmával kapcsolatos anyagi jog egyes kérdéseivel kapcsolatos jogegységesítéséről* szóló, 1963. november 27-én Strasbourgban létrejött egyezménynek is, amely 1980. augusztus 1-jén lépett hatályba 13 részes államában (Magyarország nincs ezek között).

[63] Jegyzőkönyv az európai szabadalmi rendszer bevezetéséről és annak központosításáról, 1973. október 5. (az Igazgatótanács által felülvizsgálva és módosítva 2001. június 28-án, *OJ EPO* 2001, Special edition No. 4., 55.), Magyarországon az ESZE 2000-rel együtt kihirdetve.

[64] Igen korlátozott körben az ESZH alirodái és azoknak a szerződő államoknak a hivatalai is, amelyeknek nincs az ESZH hivatalos nyelveivel megegyező hivatalos nyelvük, végezhettek korábban kutatási munkát európai szabadalmi bejelentések kapcsán, lásd a Központosítási Jegyzőkönyv V. szekcióját.

[65] Az ESZH, valamint az Egyesült Államok, a Kínai Népköztársaság, Japán és a Koreai Köztársaság szabadalmi hivatalai.

[66] Az egységes hatályú európai szabadalom kontextusában a jogalkotói érvelés szerint az 56. jegyzetben említett uniós rendeletek is ilyen „különmegállapodásnak” minősülnek, noha a megerősített együttműködés keretében elfogadott modellt nem teljesen felel meg az ESZE 142. cikkének: továbbra sem előírás, hogy az ESZH az európai szabadalmat valamennyi uniós tagállamra nézve együttesen adja meg, de az egységes hatály is csak a bejelentő választása szerint, utólag kerül majd bejegyzésre, és az Egységes Szabadalmi Bíróság joghatóságával való összefüggések, valamint a megerősített együttműködés természete miatt ekkor sem biztos, hogy minden európai uniós tagállamra kiterjed majd.

[67] Ld. a Svájci Konföderáció és a Liechtensteini Hercegség között 1978. december 22-én létrejött, a szabadalmi oltalomról szóló kétoldalú nemzetközi szerződést, *OJ EPO* 1980, 407.

[68] A megjelölt és kiválasztott hivatalok egyaránt azt jelentik, hogy ezeknél a hivataloknál kívánja a bejelentő nemzeti vagy regionális szakaszba léptetni a PCT-bejelentést, ugyanis a PCT-hatóságok nemzetközi kutatási eredményeit és szabadalmazhatósági véleményét ezeknél a hivataloknál fel kívánják használni. A különbséget az jelenti, hogy csak azok a megjelölt hivatalok minősülnek kiválasztott hivatalnak is, ahol az – opcionálisan kérhető, a nemzetközi újdonságkutatás és írásos vélemény eredményére reagálva kiegészített bejelentésről készített – nemzetközi elővizsgálati jelentést is fel kívánják használni.

[69] A VSZI létrehozataláról szóló nemzetközi szerződést Magyarországon kihirdette: 2015. évi *LXIX. törvény a Visegrádi Szabadalmi Intézetéről szóló megállapodás kihirdetéséről*.

[70] A témáról részletesebben ír – többek között – a *Szellemi tulajdon védelmére létrejött nemzeti stratégia*, a 2013–2016. közötti időszakra nézve elfogadott *Jedlik-terv* 2.2.2. pontja.

[71] Visszaélésszerű magatartásuk esetén „szabadalmi trollnak” is nevezett olyan vállalkozás, amelyek átruházás útján jutottak jogosulti pozícióba, és ezt arra használják, hogy az adott területen tevékenykedő vállalatokat perindítással vagy ezzel való fenyegetéssel bírják rá licenctájk megfizetésére – saját maguk azonban nem hasznosítják a találmányt.

[72] Standing Committee on the Law of Patents.

[73] Lásd négy nagy német képviselői iroda nyílt levele 2018 júniusából.

[74] Az európai oltalomszerzés fajlagos költségeit még a nyelvi rezsimtől függetlenül is érik kritikák: egyes számítások szerint egy 13 országot megjelölő bejelentés alapján megadott európai szabadalom

„cost per claim per capita”(azaz igénypontonkénti, egy lakosra vetített) költsége tízszerese egy amerikai szabadalomnak és kétszerese egy japán szabadalomnak, amely a hatályosítási költségeket még nem is tartalmazza. Bruno VAN POTTELSBERGHE DE LA POTTERIE – Didier FRANÇOIS: „The Cost Factor in Patent Systems” *Journal of Industry, Competition and Trade*, 2009. december, 9:329.

[75] 2018-ban az ESZH-hoz benyújtott bejelentések kisebbik része – 47%-a – származott ESZSZ szerződő államoktól, míg 25% az Egyesült Államokból, 13% Japánból, 5% Kínából, 4%-a a Koreai Köztársaságból érkezett. [Az ESZH statisztikái és éves jelentései](#).

[76] Szemléletes példa, hogy az utóbbi időszakban évente 100 000-es nagyságrendben megadott európai szabadalmakból Magyarországon csupán 4-5 ezret hatályosítanak.

[77] A Londoni Megállapodás hatálybalépését követően érdeklődés övezte annak a szabadalmazási (vagy az érintett országokban való hatályosítási) „kedvre” gyakorolt hatását. VAN POTTELSBERGHE 2010-ben írt tanulmánya az akkori helyzetben 20-30%-os költségcsökkenéssel számolt, amelyből következően – a szabadalmak árrugalmasságára is figyelemmel – 8-12%-os növekedést prognosztizált a szabadalmi bejelentések számában. Az ESZH statisztikáiból kitűnően a valós számok túlszárnyalták ezt a várakozást – a hivatal 2010-ben 151 015, 2018-ban pedig már 174 317 európai bejelentést fogadott –, de azt nem lehet tudni, hogy a növekedésből mennyi származott a Londoni Megállapodás áldásos hatásaiból és mennyi volt más (konjunkturális, innovációpolitikai vagy a technológia fejlődésével összefüggő) hatások eredménye. A cikk mindenesetre arra a következtetésre jut, hogy egy átlagosnak tekinthető (tehát 6-13 szerződő államban hatályosított) európai szabadalom relatív költségei ötször-hétszer magasabbak, mint egy egyesült államokbeli oltaloméi.

Bruno VAN POTTELSBERGHE DE LA POTTERIE – Malwina MEJER: „The London Agreement and the cost of patenting in Europe” *European Journal of Law and Economics*, 2010. április, 211-237.

[78] Sok országban a szabadalmakkal kapcsolatos bírósági eljárások közé tartoznak az érvénytelenítési eljárások is, amelyek a bitorlási perekben viszontkeresetként is megindíthatóak. A bifurkációs rendszerekben, mint amilyen Magyarország is, a megsemmisítési eljárásokat más fórum – pl. a szabadalmi hivatal – előtt kell megindítani, és csupán a jogorvoslati szakaszban kerül (nemperes eljárásként) bíróság elé az ügy, de ekkor sem vonható össze egy ugyanazzal a szabadalommal összefüggésben megindított bitorlási perrel. Lényeges azonban, hogy a nemzetközi magánjogi szabályozás alapján egy szabadalom érvénytelenségét csak annak az államnak a szervei állapíthatja meg, amely megadta azt – az európai szabadalmak esetében pedig természetesen a fórumrendszer kapcsán a nemzeti szabadalmakra irányadó szabályokat kell alkalmazni (az ESZH előtt indítható központosított eljárások kivételével).

[79] Az ezekkel kapcsolatos további részletek kapcsán lásd HARHOFF megfigyeléseit az egységes európai szabadalmi bíróságról szóló költség-haszon elemzésnek a helyzetképet felrajzoló részében. Dietmar HARHOFF: „[Economic Cost-Benefit Analysis of a Unified and Integrated European Patent Litigation System](#)” Ludwig-Maximilians-Universität (LMU) München, Institute for Innovation Research, Technology Management and Entrepreneurship (INNO-tec) *Final Report*, 26 February 2009.

[80] Ezeket elsősorban az Európai Unió Bíróságának két ügyben hozott ítéletei akadályozzák: *GAT v. LuK*, C-4/03. ECLI:EU:C:2006:457, illetve *Roche v. Primus and Goldberg*, C-539/03. ECLI:EU:C:2006:458.

[81] Ezzel kapcsolatban a közösségi (majd uniós) szabadalomról szóló viták során a hivatalos magyar álláspont 2009-ben Harhoff tanulmányával összefüggésben a következőket fogalmazta meg: „Maga a tanulmány is igazolja: csupán eltúlzott félelmeken alapul Európában a »multiple litigation« folyamatos felemlégetése. Valójában csak elvétve fordul elő, messze nem ez a jellemző. A duplikált ügyek csupán 11%-ában születtek »ellentmondásos« ítéletek (nem kizárt, hogy eltérő ténybeli és jogi háttérrel), ami kifejezetten jó aránynak mondható, semmi esetre sem látszik alátámasztani a helyzet rendezése iránti sürgető igényt. A »wasteful duplication« – már amennyire létezik –, illetve a jelenlegi nemzeti rendszerek működése valójában ahhoz is hozzájárul, hogy a tagállamok működőképes, a helyi innovációs kapacitást kiszolgáló és életben tartó szabadalmi »infrastruktúrát« (hivatásos képviselőket,

szakosított bírakat, iparjogvédelmi hatóságokat) tartsanak fenn. A tanulmány nem vizsgálja azokat a károkat, amelyeket a centralizált európai bírászkodás kiépülése hozhat e struktúrákban.” Az álláspontból származó idézet megtalálható a következő cikkben: JÓKÚTI András: „Egy kiméra születése – kísérlet egy egységes európai szabadalmi bírászkodási rendszer létrehozására” *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2009. augusztus, 27–49.

[82] Egy 250 000 eurós perértékű ügyben egy elsőfokú eljárás kapcsán Németországban 50 000 euró nagyságrendű költségre lehet számítani, amely az Egyesült Királyságban 150 000 és 1 150 000 euró közötti összegben határozható meg, HARHOFF (79. j.).

[83] Lásd a Fellebbezési Tanácsok kapcsán írtakat, illetve a lényegében biológiai eljárásokkal előállított növények és állatok szabadalmazhatóságáról szóló vitát: az ESZH, illetve annak szervei közvetlenül EU-jogot nem alkalmaznak (noha szoros a kapcsolat mind az EU-tagállamok jogával, mind pedig az uniós szinten harmonizált szabadalmi jogi szabályokkal), és nem is fordulhatnak az Európai Unió Bíróságához az uniós jog autentikus értelmezése érdekében. Spanyolország az egységes hatályú európai szabadalmat létrehozó (egyik) európai uniós rendelet megsemmisítését kezdeményező keresetében (*Spanyol Királyság v. Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa*, C-146/13, ECLI:EU:C:2015:298) kifogásolta, hogy az ESZH szervezeti keretein belül működő Fellebbezési Tanácsok nem tekinthetők függetlennek, valamint hogy nem lehet kérni a döntéseik bírói felülvizsgálatát, és uniós jogi kontroll sem érvényesül felettük, amelyek az alapvető jogok, valamint a hatékony jogvédelem érvényesülését is sértik. Az Európai Unió Bírósága – a spanyol keresetet elutasító döntésében – ennek kapcsán csupán a megtámadott rendelet összefüggésében mondta ki, hogy az az ESZH szabadalmak megadása iránti eljárását nem érinti, és ezt az eljárást az EU joga nem szabályozza: ezzel az ESZSZ rendszerének „alkotmányosságáról” ugyan nem mondott véleményt, de megerősítette az ESZE és az EU jogrendjének különállását.

[84] Az ESZE 173. cikke értelmében a szerződő államok egymás közötti vitáikat – ha az Igazgatótanácsban nem sikerül megegyezésre jutniuk – a hágai székhelyű Nemzetközi Bíróság elé vihetik, az ESZH alkalmazottai pedig az ESZSZ egyes döntéseivel szembeni panaszaiikkal – a belső jogorvoslati lehetőségek kimerítését követően – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet mellett működő vitarendezési fórumhoz (*Administrative Tribunal*) fordulhatnak. Ez utóbbi testület ugyanakkor 2017-ben – az ESZH-ban egyre fokozódó „szociális nyugtalanság” hatására megszorított munkaügyi jogviták kapcsán – **előrehaladási jelentésében is megfogalmazta**, hogy a testület működőképességét fenyegeti az elé kerülő, ESZSZ-szel szemben indított jogorvoslati eljárások száma.

[85] A kritikák jelentős része az ESZH volt elnökének döntéseihez kapcsolódik, de rávilágítanak olyan strukturális kérdésekre is, amelyek a mindenkori elnök személyétől függetlenek. A konkrét kritikus pontokra nézve lásd pl. [The tarnished legacy of an EPO president](#).

[86] Noha vannak olyan – különösen német, az alkotmányos identitásra hivatkozó – vélemények, amelyek szerint a szerződő államok alkotmánybíróságai elméletileg vizsgálhatják az ESZH szupranacionális döntéseinek összeegyeztethetőségét a nemzeti alkotmánnyal. [Siegfried Broß véleményének összefoglalása](#).

[87] Emberi Jogok Európai Egyezménye, kihirdette: 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

[88] Az Európai Unió Alapjogi Chartája, *EU HL C 326*, 26.10.2012, 391–407.

[89] Az ESZE 2000. évi felülvizsgálata sem tekinthető teljesnek, ugyanis bizonyos kérdések szükségessé tehetik az Egyezmény újabb felülvizsgálatát is: ilyenek lehetnek a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatósága (amellyel kapcsolatban az elbírálási gyakorlatot az ESZH kibővített módszertani útmutatója tartalmazza), a biotechnológiai találmányokkal kapcsolatos nyitott kérdések, illetve a találmánynak az elsőbbség időpontját megelőző nyilvánosságra hozatalával kapcsolatos jogkövetkezmények (az ún. „türelmi idő” a jelenleg is zajló nemzetközi szabadalmi anyagi

jogi harmonizációs diszkusszió egyik leghangsúlyosabb témája). Szintén az ESZE felülvizsgálatát igényelte volna, ha az egységes hatályú európai szabadalom nem egy megadott európai szabadalmakra utólag tett bejegyzés útján keletkezne, hanem az Európai Unió önállóan is megjelölhető lenne egy európai bejelentésben.

[90] Az 1975-ben, Luxemburgban kilenc uniós tagállam által aláírt „*Community Patent Convention*” (CPC) a megfelelő számú ratifikáció hiányában soha nem lépett hatályba. 1989-ben a nemzetközi szerződés átdolgozott változatát már tizenkét tagállam írta alá, de végül ez sem tudott hatályba lépni. A két megállapodás ugyanakkor hozzájárult a nemzeti szabadalmi jogok közelítéséhez, mivel az aláíró tagállamok módosították szabadalmi jogszabályaikat annak érdekében, hogy a szerződésnek megfeleljenek. Az Európai Bizottság 2000-ben rendeletjavaslatot terjesztett elő, amely létrehozta volna a közösségi szabadalmat, és amellyel kapcsolatban 2003-ban még közös politikai megközelítés is született a Tanácsban – a nyelvi rezsim kapcsán azonban olyan törések alakultak ki a tagállamok között, hogy 2004-ben a javaslat további tárgyalásai zátonyra futottak.

[91] A közösségi szabadalomról szóló – soha hatályba nem lépett – luxemburgi egyezmény 1989-es felülvizsgált változatához olyan jegyzőkönyvet csatoltak, amelynek értelmében a nemzeti bíróságok jártak volna el elsőfokú szabadalmi bírói fórumként, a másodfokú eljárások pedig egy központi bírói instancia előtt folytak volna. A közösségi szabadalomról szóló rendeletjavaslattal kapcsolatos közös politikai megközelítés 2003-ban ezzel szemben az Európai Bíróság ún. különtanácsaira bízta volna az elsőfokú szabadalmi törvénykezést, a másodfokot pedig – csupán szemantikailag paradox módon – az Elsőfokú Bíróság testesítette volna meg. Ezek az elképzelések azonban nem oldották volna meg a „klasszikus” európai szabadalmakkal kapcsolatos jogviták egységes elbírálását. Az ESZSZ-en belül elindult ugyan egy gondolkodási folyamat, amelynek eredményeképpen 2005-re kidolgozták az európai szabadalmakkal kapcsolatos jogvitákra hatáskörrel bíró Európai Szabadalmi Bíróság létrehozatalát előirányzó Európai Szabadalmi Bíraskodási Megállapodás (*European Patent Litigation Agreement*, EPLA) tervezetét, a csatlakozás azonban az ESZSZ tagjai számára csupán választható lett volna, így joghatósága nem feltétlenül ölelte volna fel az egész Európai Közösség területét, azaz az esetlegesen létrejövő közösségi szabadalmakkal kapcsolatos jogviták kezelésére sem nyújtott volna garanciát. A tervezetet olyan kritika is érte, hogy az Európai Unió tagállamainak már nincs is hatásköre az EPLA-hoz való csatlakozásra, tekintettel többek között a joghatósági és szellemi tulajdoni jogérvényesítési szabályok részleges közösségi harmonizációjára. Részletesebben lásd JÓKÚTI: „Egy kiméra születése” (81. j.)

[92] Magyarország részvétele az egységes hatályú európai szabadalom rendszerében, amely az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló megállapodás hazai ratifikációjától függ, az Alkotmánybíróság 2018 júliusában hozott [X/1514/2017. határozatára](#) tekintettel csak akkor válik lehetségessé, ha azt megelőzően az Alaptörvény módosítására is sor kerül.